

naš tovariš

TV 15

Št. 18 8. maja 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških
staresin Slovenije

Umrli je naš tovariš Tito

Titova misel je vedno prisotna, vedno enako živa in vedno se bo treba k njej znova vračati – ker je to misel našega življenja.

Tito – človek zgodovine in naše prihodnosti

Mitja Ribičič

Največja osebnost našega časa

Prenehalo je biti srce človeka, ki je na čelu vseljudskega gibanja iz stare temnice narodov, dežele narodnostnih, verskih in socialnih zapletov siromaštva in brezpravnosti, materialne in duhovne zaostalosti in životarjenja ustvaril in zgradil današnjo novo Jugoslavijo, gospodarsko in kulturno razvito deželo z najbolj naprednim političnim sistemom in visokim ugledom med narodi sveta.

Smrt nam je vzela človeka, ki so ga vsi kontinenti naše zemlje priznavali za največjo osebnost našega časa. Bil je legendaren junak, ki se je že pred vojno v najtežjih pogojih bojeval za srečo ponižanih in zatiranih, in nato kot partizan organiziral junaški narodnoosvobodilni boj narodov in narodnosti Jugoslavije. Bil je legendaren poveljnik, ki ni tako kot drugi vojskovodje osvajal, ampak osvobajal, malim in zatiranim narodom sveta pa dokazal, kako je mogoče premagati najmočnejšega sovražnika. Bil je državnik, ki je svojo državniško modrost črpal iz najbolj vročega hrepenenja po dostojnem življenju doslej zatiranega sveta na zemeljski obli. Zato je bil ustvarjalec svetovnega gibanja neuvrščenih, ki je kot obet miru najsvetlejši politični pojav sedanjosti. Bil je izjemna osebnost, ki ni odločilno vplivala samo na zgodovino naših narodov in narodnosti, ampak na zgodovino vsega človeštva. Njegove zasluge za srečo našega delovnega človeka, za socializem in mir na svetu so neizmerne.

Umrli je človek, ki smo ga imeli najrajši in ki so ga zaradi njegove človeške veličine morali spoštovati celo sovražniki. Umrli je človek, o katerem je mogoče reči, da je prvi državnik v zgodovini, ki ga je obkrožalo toliko resnične ljudske ljubezni kot doslej še nobenega. A ta ljubezen ni bila kult osebnosti, ampak izraz resnične sreče, povezane s Titovim imenom, Titovim delovanjem, Titovim zgodovinskim preoblikovanjem našega življenja in sveta.

Nekoč je dejal: »Plodov vsega doseženega dela ni treba pripisati samo meni, pač pa vsej generaciji in tovarišem, ki so šli za menoj in se z menoj borili. Samo en človek ne more mnogo napraviti, naši uspehi so plod nas vseh skupaj.«

Danes se moramo teh njegovih besed zavedati bolj kot kdajkoli. Vsi plodovi dela, ki ga je opravil Tito, so tukaj. Tukaj je njegova dediščina, njegov ugled in slava, z njima pa je nerazdružno povezano tudi ime Jugoslavije, naše socialistične revolucije, socialističnega samoupravljanja, neuvrščene svetovne politike narodov in ljudstev vsega sveta. In ker je Tito ustvaril nov lik voditelja, nov način vodenja socialistične države, novo odgovornost ljudskega tribuna edinemu suverenu – delovnemu ljudstvu, nam bolečina ob Titovi smrti narekuje junaško voljo, da niti za hip ne bomo nevedni njegovih poti. Zavedati se namreč moramo, da je ob Titu zrastle nov rod revolucionarjev Kardeljevega kova, a njihova nepremagljiva sila raste iz istih korenin, kot je rastle Titova.

Zato se motijo tisti, ki mislijo in celo želijo, da bomo krenili po Titu nazaj. Nasprotno! Še bolj se bomo trudili, da bomo imeli Titovo politiko – socialistično, ljudsko, napredno, samoupravno in neuvrščeno, pogumno in zvesto.

Še bolj se bo poslej povečala odgovornost zveze komunistov v široki ljudski fronti in delegatskem sistemu. Tudi vnaprej bodo delovala demokratično izvoljena kolektivna telesa na vseh ravneh. Predsedstvo SFRJ pa je v tem trenutku že prevzelo polno ustavno odgovornost za neodvisnost in varnost, za bratstvo in enotnost narodov in narodnosti socialistične Jugoslavije, za njeno neuvrščeno svetovno politiko miru in sožitja. Tudi v tem je veličina Tita, da je že v času svoje polne življenjske ustvarjalne moči vgrajeval v naš ustavni sistem institute skupnega vodenja, ki smo jih v sedemdesetih letih že tudi uspešno preizkusili v jugoslovanskem političnem in gospodarskem življenju.

Smrt izjemne osebnosti je nepopisna izguba. Zlasti smrt Tita, ki je kot zgodovinski pojav neponovljiv. Razlika med Titom in podobnimi zgodovinskimi osebnostmi je v tem, da Tito ni bil sam, ampak je bilo z njim naše ljudstvo, vsi narodi in narodnosti Jugoslavije, bila je nepregledna množica zatiranih in tlačanih po vsem svetu. In vsa ta sila ostaja »z njim, kar je storil zanje«. V vsej tej sili bo Titov duh živel naprej in nam bo porok, da bodo Titove vizije zmeraj lepše prihodnosti iz dneva v dan večja resnica.

»Tito, ki je bil legenda že v času svojega življenja, prehaja zdaj v legendo zgodovine, med njene vrhove. Odšel je od nas, za dediščino pa nam je prepustil svoje orjaško revolucionarno delo, s katerim smo vsi, vsi naši delovni ljudje, vsi narodi in narodnosti naše svobodne in ponosne države zlit v monolitno enotnost, ki se je ne da z ničemer več omajati. V tem velikem delu je jamstvo naše bodočnosti. To pa je spet Tito in vse, kar razumemo pod tem imenom: bratstvo in enotnost, socialistično samoupravljanje, naša svoboda in neodvisnost, trdna solidarnost s silami miru in človeškega napredka v svetu.«

(Član predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ Vladimir Bakarić v Beogradu na osrednji žalni seji najvišjih organov in organizacij federacije, 6. maja 1980)

Neodvisna, Jugoslavija

V ponedeljek, 5. maja, je bilo v Ljubljani skupno zasedanje vseh zborov skupščine Socialistične republike Slovenije, predsedstva SRS, predsedstva CK ZKS, delegacij družbenopolitičnih organizacij, članov sveta federacije iz SRS in republike, predstavnikov samoupravnih interesnih skupnosti, sodišč, štaba teritorialne obrambe, JLA, SAZU, univerze, delegacije Ljubljane in delegacije zamejskih Slovencev, delegatov na najodgovornejših dolžnostih v organih in organizacijah federacije ter slovenski metropolit in ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar. Zasedanja so se udeležili tudi predstavniki demokratskih strank Furlanije-Juljske krajine.

Dediči njegovega dela

Skupno zasedanje je začel predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, ki je uvodoma dejal:

»Umrli nam je tovariš Tito. Titova socialistična samoupravna in neodvisna Jugoslavija živi, njeni delovni ljudje ustvarjajo naprej kot dediči njegovega dela, ki je postalo simbol novega, pravičnejšega sveta.«

Milan Kučan je v kratkih besedah orisal Tita kot prekaljenega revolucionarja, misleca in soborca. Nato je o osebnosti tovariša Tita spregovoril France Popit, predsednik CK ZKS.

France Popit

Več kot štirideset let

Teško je izbrati besede, s katerimi bi povedali, kako čuti v teh trenutkih vsa naša domovina. Poslavljamo se od tovariša Tita z odgovornostjo dedičev bogate dediščine, z globokim spoštovanjem in hvaležnostjo, ki sta močnejša od bolečin. Ostalo nam je namreč mogočno delo, ki nosi neizbrisen pečat njegove osebnosti, njegove revolucionarne ustvarjalnosti, poguma in državniške modrosti, človečanske vizije in občutka za stvarnost. Trajen spomenik Titu, človeku, revolucionarju, mislecu in državniku, je njegovo delo; to je socialistična Jugoslavija, katere narodi in narodnosti so si z njim izbojevali svobodo in pravico, da sami odločajo o svojem delu in življenju; to je neuvrščena, neodvisna in v svetu vplivna ter ugledna Jugoslavija, ki so jo ustvarile in jo bodo varovale široke delavske in ljudske množice z zvezo komunistov na čelu.

Več kot 40 let je bil naš tovariš Tito kot prekaljen borec proletarske revolucije na čelu jugoslovanskih komunistov. Vse njegovo delo je dokazovalo globok smisel za razumevanje resničnih osvobajajočih interesov in teženj ljudskih množic in za poti, po katerih so se spreminjali resničnost njihovega življenja. Njegovi povezanosti z ljudstvom je ljudstvo odgovarjalo z enako navezanostjo nanj. Tako je bilo mogoče, da je pod njegovim vodstvom Komunistična partija Jugoslavije rasla v čvrsto in enotno borbena jedro proletariata narodov in narodnosti Jugoslavije. Najbolj usodni dogodki in najbolj odločilna dejanja iz naše novejši zgodovine so povezana z obdobjem, ko so komunisti pod Titovim vodstvom prevzeli pred delavskim razredom, pred vsemi našimi narodi in narodnostmi odgovornost za njihovo usodo, za osvoboditev domovine in za kulturni, socialni ter gospodarski razvoj in napredek naše dežele. Pobudnik, organizator in usmerjevalec boja za uspešni spopad s starim svetom in njegovimi vrednotami, z vsem tistim, kar se je postavljalo po robu novim silnicam v življenju naših narodov, je bila prav partija, kakršno je s svojimi sodelavci že v razmerah globoke ilegalnosti gradil tovariš Tito kot vodilni strateg v oblikovanju in razvijanju njene misli, boja in njenega praktičnega družbenega delovanja.

Delo in vpliv tovariša Tita sta vtakana tudi v revolucionarno pot slovenske partije in v slovensko delavsko gibanje. Tito je razmere v Slo-

socialistična, samoupravna in neuvrščena je njegov trajen spomenik

veniji vedno poznal zelo dobro in skupaj z Edvardom Kardeljem, Borisom Kidričem in drugimi revolucionarji je oblikoval nadaljnjo strategijo našega revolucionarnega boja z njeno narodnoosvobodilno razsežnostjo vred. Enako kot boj za novo Jugoslavijo je bil za nas pomemben tudi Titov prispevek v boju za združeno Slovenijo, za pravice naših manjšin zunaj naših meja in za prijateljske odnose z našimi sosedi. To je bil čas revolucionarnih sprememb v sami partiji, v katero je Tito vnesel novega revolucionarnega duha, tako zelo različnega od dogmatičnosti in doktrinarstva, ki se je razširilo pod vplivom Ko-

Samo takšna, za boj pripravljena in z ljudstvom povezana partija je ob fašističnem napadu lahko povedla vse naše narode v narodnoosvobodilni boj in ga končala z osvoboditvijo dežele. V tem boju ljudstva so prišle do polnega izraza vrline Tita revolucionarja – vizionarja, ki gradi politično akcijo na prepričanju in veri v neuničljivo moč ljudskih množic, kot vojaškega stratega in komandanta, pa tudi kot tovariša, ki zna varovati življenja soborcev in jim daje zgled osebnega poguma. Imel je izjemno razvit občutek za človeka, najsi je šlo za njegove partijske sodelavce, za partizanske tovariše v boju ali za

borec, je odločilno prispevala k uspešnemu izhodu iz takratnega političnega položaja in tudi iz kasnejših poskusov politične osamitve Jugoslavije.

Razgledan marksist z bogatimi revolucionarnimi izkušnjami je bil tovariš Tito pobudnik naporov jugoslovanskega partijskega in državnega vodstva za kvalitativne spremembe v razvoju naše družbe. Ni se zadovoljil s površno oceno, da etatizem in birokratizem izvirata iz lastnosti ljudi in kulta osebnosti. Takšna in podobna stališča o družbenem razvoju, ki ne izhajajo iz ocene družbenoekonomskih odnosov, ne vzdr-

Tovariš Tito je na vsej razvojni poti naše družbe utrjeval kontinuiteto revolucije: od povezo- vanja partije z delovnimi množicami do njihove neposredne oblasti. Na poti, po kateri smo šli z njim, smo morali premagovati vrsto birokratskih, etatističnih, unitarističnih, nacionalističnih, liberalističnih in drugih odporov. S Titovo odločnostjo in energijo so delovne in ljudske množice izšle iz vseh teh spopadov zmagovito. S tem je Titova osebnost, ki je neponovljivo vtkana v delo zveze komunistov in v revolucionarno akcijo delavskega razreda vseh naših narodov in narodnosti, postala trajna, univerzalna, postala je last vsega človeštva.

V tem delu, v nesebičnih prizadevanjih za vsestranski materialni in duhovni napredek naše družbe, za neodvisnost naše države, za razvoj socialističnih samoupravnih odnosov, za ustvarjanje pogojev, v katerih bo človek resnično lahko sam svoje sreče kovač, je prihodnost naše socialistične samoupravne in neuvrščene Jugoslavije. Porok za to so naši delovni ljudje, naše mlade generacije, rojene in vzgojene v socialistični samoupravni Titovi Jugoslaviji.

V tem, ko je ves naš, pripada tovariš Tito hkrati vsemu svobodoljubnemu in miroljubnemu človeštvu. Pripada mu z našim protifašističnim bojem, z bojem za neodvisnost in samostojno pot v socializem, z graditvijo neposredne demokracije delovnih ljudi; pripada mu z bojem za mir v svetu, za politično in ekonomsko enakopravnost vseh narodov, s premagovanjem blokovske delitve sveta, s politiko neuvrščenosti. Titova je misel, da je Jugoslavija, čeprav majhna država, močna zaradi socialistične samoupravne demokracije, naše morale, naše enotnosti. Več kot lahko daje Jugoslavija materialno svetu, daje svetu moralno in politično – kot vest človeštva, z neomajno vero v sile miru in s perspektivo, ki vodi iz sveta političnega, gospodarskega in kulturnega podrejanja v svet sodelovanja, razumevanja, enakopravnosti in spoštovanja.

Preveč je vsega, kar je opravil, da bi lahko ob tem pretresljivem trenutku podrobneje opredeljevali celovit in neprecenljiv Titov osebni prispevek k razvoju človeške družbe. Nobena beseda ne more povedati tega, kar govore dejanja, ki ostajajo trajno med nami, ker so trdno vgrajena v temelje sistema socialističnega samoupravljanja in ker so postala del našega življenja.

Tovarišice in tovariši!

Z globoko žalostjo se zavedamo, da tovariš Tito ne bo več prihajal k nam, v Slovenijo, ki jo je poznal od otroških let, v kateri se je tako rad mudil že pred narodnoosvobodilnim bojem in po osvoboditvi. Povsod, kamor je prišel, je občutil vso ljubezen in spoštovanje, ki mu ga izkazuje slovenski narod. Vsi smo vedeli, da je ves z nami, tako kot je bil z vsemi ljudmi vseh narodov in narodnosti Jugoslavije. Ne bo ga, da bi se veselil naših novih delovnih zmag, ne bo ga, da bi snoval nove zamisli, ki jih je vedno izpovedoval z jasno in vsakomur razumljivo besedo. Vendar iz tega občutja raste dragoceno spoznanje:

Ni bilo srečanja s Titom, ki se nam ne bi vtisnilo v spomin za vse čase. Ni koščka naše dežele, kjer napredek ne bi pričal o veličini naše revolucije in o Titu kot mogočni, neutrudljivi sili te revolucije. Povsod po tej slovenski domovini bo ostal večern spomin nanj.

Bolečina, ki nas prežema, ob izgubi največjega človeka naše revolucije, je neizrekljiva. Toda Tito nam zapušča z vsem svojim življenjem in delom revolucionarno sporočilo, ki je tako zavezujoče, da je sleherniku med nami jasno, kako bomo šli naprej po poti socialistične, samoupravne, neuvrščene in neodvisne Titove Jugoslavije. Zato se ob težkem slovesu ponovno zavezuemo: nikdar ne bomo skrenili s Titove poti.

Titovo življenje se je končalo, ostaja socialistična, samoupravna, neuvrščena Titova Jugoslavija, ostajajo ljudje, ki so trdno in enotno odločeni braniti, kar so si prav tako enotno priborili in ustvarili.

Hvala in slava velikemu človeku, komunistu, strategu, revolucionarju, humanistu in državniku, slava heroju Titu!

minterne. Četrta državna konferenca Komunistične partije Jugoslavije v Ljubljani in pokrajinska konferenca Komunistične partije za Slovenijo v Goričanih sta zaradi njegovega prepričljivega nastopa, ki je izražal trdno in jasno revolucionarno voljo, oblikovano v konkretno strategijo, v konkretno napotilo za akcijo, dva za jugoslovansko komunistično partijo izredno pomembna dogodka. Prva je usmerila partijo v gibanje, ki je ustvarjalo in krepilo delavsko enotnost in zbiralo ljudske množice okrog socialnega programa delavskega razreda, njegovega boja za demokratične pravice in za urejanje najbolj žgočih družbenih problemov. Druga je samokritično obravnavala obdobje obnove in utrjevanja partijskih organizacij, njihovo povezanost z množicami ter tehtala zaupanje teh v partijo, v moralne vrline komunistov, v vedno bolj zaostrenih socialnih in političnih domačih in svetovnih razmerah. Številnim kadrom, ki so rasli v tem obdobju, so bila za zgled Titova brezkompromisna stališča do psevdorevolucionarnih fraz. Znal je odkrivati prave vzroke socialnih in političnih razmer stare Jugoslavije. Umel je opredeliti najustreznejšo strategijo političnega boja, ki je pomagala vključevati v revolucionarno akcijo proletariata široke delavske in kmečke množice ter napredno inteligenco.

Tito je v Goričanih najodločneje podprl stališče, da je treba narediti konec sektaštvu, in da se mora partija usmeriti v množično politično delo. Tito je izžareval globoko človeško skrb za stanje v partiji, za odnose med komunisti, od česar je bil v marsičem odvisen uspeh nadaljnega revolucionarnega boja. To je bilo važno v usodnih preizkušnjah, s katerimi so se srečali Komunistična partija Jugoslavije, jugoslovanski narodi in narodnosti v viharjih dnevih druge svetovne vojne v spopadu s fašizmom, ki ga je Tito zgodaj ocenil za poglavitnega sovražnika človeštva.

ljudi ob delu, ki jih je spraševal o težavah in uspehih, jim svetoval ali jih bodril. Zvest je bil ljudem in mi mu ostajamo zvesti.

V osvobodilnem boju sta se kovala bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov. Tovariš Tito je neprestano poudarjal to vrednoto kot eno najdragocenejših pridobitev socialistične revolucije in jamstvo za svobodno življenje in razvoj vsakega človeka in vsakega naroda in narodnosti posebej. Pri tem ga je vodil globoko humani čut zavezanosti temu, kar je bilo zgrajeno in izbojevano s krvjo. Vztrajno je opozarjal, da je v našem skupnem interesu, da ne dopustimo ničesar, kar bi vzbujalo nacionalno nestrpnost, razdvajalo naše narode, in ničesar, kar bi v ime- nu kakršnekoli ideologije omogočalo nadvlado nad njimi.

Tovariš Tito je bistveno pripomogel k temu, da smo uspeli najti v vseh obdobjih revolucije našim razmeram najbolj ustrezne rešitve razvojnih in drugih problemov; rešitve, ki so upoštevale dejanske razmere, možnosti in odnos družbenih sil ter se oplajale z revolucionarno teorijo in socialistično vizijo. Kritičen in s skrajno odgovornim odnosom do vsega, kar je bilo doseženo ali kar se je ponujalo kot navidezna rešitev in resnica, je tovariš Tito vselej težil za tem, da tok revolucije ne zaostane, da ne podleže apriorizmu, doktrinarstvu in dogmatizmu.

Doseženi uspehi jugoslovanskih narodov in narodnosti v osvobodilni vojni, v revoluciji, pri obnovi dežele in razvoju socialističnega samoupravljanja so bili trdna opora v Titovem in našem boju proti pritiskom dogmatskih, etatistično-birokratskih, stalinističnih sil, ki so ogrožale našo neodvisnost in samostojen socialistični razvoj. Titova osebnost, ugled in zaupanje, ki si ju je med jugoslovanskimi narodi in v svetu pridobil kot dosleden, pošten in nepopustljiv ljudski

žijo marksistične analize in kritičnega preverjanja in jih zanika tudi družbena praksa.

Tako kot že tolikokrat poprej, je tovariš Tito s svojimi sodelavci, z vsemi, s katerimi je krčil steze revoluciji, tudi v tistih težkih dneh, ko so napadali naše vodstvo in razvojno usmeritev, zaupal v akcijo množic, ki težijo k vse bolj svobodnemu življenju. Izhajal je iz marksističnega spoznanja, da je osvoboditev delovnih ljudi in dela stvar njih samih. To je naš današnji in zgodovinski smoter naše socialistične samoupravne družbe. To so izkušnje delavskega gibanja vsega sveta, mi smo črpali iz njih, oprti na ustvarjalne pobude in silnice naše lastne revolucije.

Dve sta odločitvi, ki bistveno opredeljujeta sistem socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov. To je razmerje med državno in družbeno lastnino in razmerje med državo in partijo. Pojmovanje, da je državna lastnina proizvodnih sredstev najrazvitejša oblika socialistične lastnine, je postalo osnova birokratskoetatističnemu sistemu. S Titovo odločnostjo smo šli mi po drugi poti. Gradimo socialistično samoupravno družbo kot neposredno oblast delavskega razreda in vseh delovnih ljudi na temelju dela na proizvodnih sredstvih v družbeni lastnini. Gradimo politični sistem, ki nasprotuje zraščanju zveze komunistov z državno oblastjo in njeni birokratizaciji. Zveza komunistov prevzema nalogo, da skupaj z drugimi organiziranimi subjektivnimi silami, zlasti s socialistično zvezo kot najširšo fronto delovnih ljudi ustvarja pogoje, v katerih postajajo delovni ljudje na osnovi lastnih spoznanj, do katerih prihajajo v vsakodnevnih bitkah med starim in naprednim, gospodarji svojega življenja. Sami uravnavajo pogoje, v katerih ustvarjajo in odločajo o rezultatih svojega dela. Prav tako je tudi zaščita tega njihova neodtujljiva pravica in dolžnost.

Tito - človek zgodovine in naše prihodnosti

**Ponesli bomo zastavo
narodnoosvobodilnega
boja, zastavo oborožene-
ga bratstva in enotnosti
naših narodov čez vse
kraje Jugoslavije...
Trdno bratstvo in neu-
ničljiva ljubezen bosta
vladala med vami, ker
ste vi ljudska vojska...
Prvič v zgodovini Jugo-
slavije je bila v bojih za
osvoboditev potrjena
oborožena enotnost vseh
naših narodov.**

Titova sporočila borcem

Tovariš Tito je bil na vseh kongresih ZZB NOV Jugoslavije prisoten neposredno ali preko sporočil, ki jih je poslal predstavnikom teh najvišjih borčevskih srečanj. To so kratki izvlečki iz pozdravov in sporočil tovariša Tita, ki jih je namenil osmim borčevskim kongresom

Navdušenje iz revolucije

— Vi veste, da niste člani navadne organizacije, ampak neke posebne bojne organizacije, zato boste vse svoje navdušenje, ki ste ga pokazali v vojni, pokazali tudi v času izgradnje domovine, in če bo potrebno, boste vedno pripravljeni spet prijeto puške v roke in se boriti. Mi imamo svojo armado, odlično armado. Mi smo nanjo lahko ponosni, z vsakim dnem se bolj in bolj spopolnjuje. Njena udarna sila je vse močnejša. Toda ni sama. Ves naš narod je pripravljen dati vse od sebe, če bo potrebno, če nekoč pride do tega, da nas kdo napade in ogrozi našo svobodo, našo državo.

(Iz govora na prvem kongresu 30. septembra 1947, Beograd)

Desna roka ljudske oblasti

— Zveza borcev Jugoslavije mora skrbeti za tiste, ki so v osvobodilnem boju dali največ, tudi največ žrtvovali in utrpeli, da bi na njih ne pozabili. Ni bil vedno pravičen odnos do tistih, ki so prispevali svoj del za to, kar imamo danes. Zveza borcev je že na prvem kongresu dobila nalogo, da take stvari popravi.

(Iz govora na drugem kongresu 11. marca 1954, Beograd)

Na straži miru

— Večina človeštva danes vse močnejše nasprotuje uporabi atomske energije v vojaške namene in zahteva, da to največje odkritje človeškega genija uporabimo za srečnejše življenje. V tem boju miroljubnega človeštva proti nevarnostim atomske in vodikove bombe mora, po mojem mnenju, sodelovati mnogomilijonska mednarodna organizacija, katere člani ste tudi vi. Dvignite svoj močni glas proti uporabi atomske in vodikove energije v vojaške namene, proti vojni, za razoroževanje nasplo, za miroljubno reševanje raznih spornih vprašanj in za sodelovanje med narodi, ne glede na ideološke in politične razlike.

(Iz pisma tretjemu kongresu 27. aprila 1955, Ljubljana)

Čuvarji bratstva in enotnosti

— Spominjajoč se vedno s spoštovanjem žrtev in nadčloveških naporov in trpljenja, ki so jih v velikih dneh osvobodilnega boja nosili naši borci in narodi naše dežele, so člani borčevskih organizacij v prvi vrsti dolžni negovati tradicije našega narodnoosvobodilnega boja in čuvati naše velike pridobitve. Nismo samo dolžni, ampak so tudi najbolj poklicani čuvati bratstvo in enotnost naših narodov in vse druge velike pridobitve našega boja in revolucije, ki pomenijo za naše narode nadaljnjo uspešno izgradnjo socializma in resničnih demokratičnih družbenih odnosov v naši deželi.

(Iz pisma četrtemu kongresu 29. junija 1964, Beograd)

Izvir naše prihodnosti

— Naša revolucionarna dediščina je najmočnejši izvir naše prihodnosti, zato mora biti vedno prisotna v našem celotnem družbenopolitičnem in kulturnem življenju, v umetniškem in znanstvenem ustvarjanju in posebno v vzgoji in izobraževanju naše mladine. Nujno je znanstveno proučevati našo revolucionarno dediščino, ker se tako utrjuje bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, ki sta po svoji etični in humanistični vsebini največji pridobitvi naše revolucije. Nasproti temu pa bi vsako romantično ali ozko poudarjanje posebnih zaslug te ali one narodnosti, zmanjševalo veličino naše revolucije, revolucije narodov Jugoslavije in bi slabilo eno njenih najplemenitejših pridobitev.

(Iz pisma petemu kongresu 28. septembra 1965, Sarajevo)

Politična organizacija

— Zveza borcev se mora po svoji sestavi, programskih ciljih in praktičnemu delu vse bolj razvijati in delovati kot politična organizacija, kot zveza nekdanjih bojevnikov — revolucionarjev in doživljenjsko aktivnih borcev za socializem. Težo in družbenogodovinski pomen nalog, ki jih mora naša družba reševati, zahteva od zveze borcev, da je neposredno prisotna in aktivna v našem celotnem družbenopolitičnem življenju.

Zveza borcev je predvsem politična organizacija in ena osnovnih opornikov delovnega razreda in zveze komunistov v boju za samoupravno demokratično socialistično družbo.

(Iz sporočila šestemu kongresu 15. oktobra 1969, Ohrid)

Doživljenjski borci za socializem

Izpolnjujoč naloge iz sporočila tovariša Tita, ki jih je dal šestemu kongresu ZZB NOV Jugoslavije, so udeleženci narodnoosvobodilnega boja, globoko predani revo-

luciji in trdno vezani s politiko zveze komunistov in tovarišem Titom, razvili pomembno in raznovrstno družbenopolitično aktivnost skoraj na vseh področjih družbenopolitičnega življenja dežele, ureničujoč na ta način program ZKJ in cilje naše socialistične revolucije.

(Iz sedmega kongresa 19., 20. in 21. junija 1974, Zagreb)

Revoluciji služiti do kraja

— V trenutku, ko se je vsak od nas vključil v revolucijo, se je zaobljubil, da ji bo služil do kraja. Če bi nekdo prezrl tisto, za kar smo se borili in kar smo ustvarili, bi se izneveril sebi, izneveril bi se svojemu življenju. Mi moramo biti torej vedno na višini svoje naloge, vedno na braniku pridobitev naše revolucije. Za nas ni počitka. Do poslednjega diha moramo izpolnjevati tisto, kar od nas pričakuje naša socialistična skupnost.

(Iz govora na osmem kongresu 19. oktobra 1978, Budva)

Na osmem kongresu ZZB NOV Jugoslavije v Budvi, 1978

Po predaji zastave Prvi proletarski brigadi v Bosanskem Petrovcu, 1942

Tito – prvi in doživljenjski predsednik žveze borcev

Tovariš Tito, pobudnik ustanovitve borčevske organizacije Jugoslavije, je bil njen prvi in doživljenjski častni predsednik. Za prvega predsednika je bil izbran na ustanovnem kongresu Zveze udeležencev narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije 30. septembra leta 1947 v Beogradu. V veliki dvorani Kolaričeve ljudske univerze je več kot tisoč delegatov, neustrašnih borcev z Neretve, Kozare, Sutjeske in drugih zmagovitih zgodovinskih bitk našega narodnoosvobodilnega boja, oblikovalo svojo organizacijo, ki bo v dolgotrajnem boju za izgradnjo socializma močna opora zvezi komunistov in socialistični zvezi. Prišli so možje in žene, mladinke in mladinci, kmetje in meščani, delavci in intelektualci iz vseh krajev naše dežele, da še enkrat, kot so tudi v vojni, potrdijo neuničljivost naše skupnosti ter bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Josip Broz Tito na ustanovnem kongresu Zveze borcev NOV Jugoslavije

S tovariši v osvobojenem Jajcu, 1942

S Titom

Pogovor s tovarišem Titom je bil vedno poln plemenitih nasvetov. Kadar smo delali po njih, smo vedeli, da delamo najbolje.

★

Nekega večera, ko smo bili pri tovarišu Titu, sem opazil solzo v njegovem očesu. Bilo je to zaradi neke pesmi krajišnikov. Tu, pred Titovim šotorom, so peli otožno pesem o Marku Oreškoviću-Krntiji, čudovitem prijatelju in človeku, ki je bolj od vsega drugega skrbel za ljudi, človeka. Titu se je med poslušanjem pesmi zaiskrila solza v očesu, in ni prikrival, ko jo je obrisal...

★

Bil sem z njim, ko je Tito žalosten in globoko pretresen narekoval pismo za tovariša Kardelja, pri čemer se je izrazila njegova stalna skrb za ljudi, za borce revolucije.

»... Mislimo, da tudi ti, tovariš Bevc,« je narekoval Tito, »ne bi smel dalj časa ostati v mestu, ampak bi se moral preseliti na varnejši kraj... Smrt Toneta Tomšiča nas je zelo pretresla, ker je z njim naša partija izgubila enega svojih najboljših voditeljev...«

★

Tito je vedno mislil na človeka in je pisal: »Pratež, ranjene in onemogle tovariše namestite v varne, oddaljene baze.«

Misleč na ljudi, na borce, na njihov napor, na to, da nobeden ne more zdržati več kot zmora, je tovariš Tito opozarjal: »... Brigada je v zadnjem času preživela velike napore, izčrpana je, zato je potrebno, da se ta enota najprej odpočije in preskrbi z obleko...«

★

O Titovi skromnosti vemo veliko. Spominjam se detajla, ko je tovariš Tito pregledoval enote, ki so osvobodile Jajce. Čestital jim je za uspeh, se jim zahvalil za herojstvo in predanost boju, ko je nekdo vzkliknil:

»Služimo tovarišu Titu!«

»Vi, tovariši, služite ljudstvu. Tudi jaz služim ljudstvu. Zdravo!«

★

Bi si lahko predstavljali to našo prelepo domovino brez bratstva in enotnosti, ki ju je ustvaril Tito? O tem je govoril:

»Če v našem boju ne bi bilo enotnosti ljudstva, če v vrstah naših enot ne bi sodelovali Srbi, Hrvati, Slovenci, Črnogorci, Makedonci in Muslimani, se naš boj ne bi zaključil z zmago.« Govoril je, da mora biti naš boj vsejugoslovanski, in da mora imeti nacionalni pomen za vsak narod posebej, da mora biti osvoboditev Jugoslavije hkrati tudi osvoboditev Hrvatov, Slovencev, Srbov, Makedoncev, Albancev...«

Kosta Nadj

*Tito – človek
zgodovine in
naše
prihodnosti*

Po koncu vojne nismo vrgli puške v koruzo in rekli, da je s tem vse zaključeno.

Tito - človek zgodovine in naše prihodnosti

Tajno srečanje pri Krškem

Miha Marinko: »Uči se, tudi jaz se stalno učim, vsi se moramo učiti, da bomo kadri...« mi je rekel.

»Prvič sem se z njim srečal na sestanku partijskega vodstva blizu Krškega,« se je spominjal revolucionar Miha Marinko, eden najbližjih Titovih sodelavcev. »Videl sem imenitnega gospoda, ki je nosil na roki prstan z velikim kamnom. Kot izurjen ilegalce sem vedel, da se na tak način prikriva pred policijo... Tudi mi, v Trbovljah, smo morali imeti po dve obleki: nedeljsko in drugo za vsak dan.

Po tem sestanku me je Tito poiskal in se posebno zanimal, kako živim. Resnično sem težko živel, delal sem v revirjih, za dva dinarja na uro. Pozimi, ko ni bilo dela, sem se hranil v kuhinji za brezposlene. Tito je za to vedel in ker sem bil v tem času poškodovan, nisem mogel delati, zato mi je dal tri tisoč dinarjev. Bil sem navdušen nad to skrbjo za človeka, humanostjo. Prav tako me je navduševala njegova inštruktorska sposobnost. Pred njim so mu bili redki podobni. Enega se spominjam s takim ljudskim pristopom. To je bil Blagoje Parović, medtem ko so drugi, ki so prihajali v Slovenijo, na nas gledali zviška.

Tovariš Tito je bil od vsega začetka povsem drugačen človek. Odprt, jase, pripravljen v vsakem trenutku pomagati človeku.

Do vojne sem se z njim srečal večkrat. Svež mi je spomin na dogodek iz leta 1940, ko sem delal kot inštruktor v Zagrebu. Tito me je zadolžil, da moram napisati teze o delu komunistov v sindikatu. Malodušno sem mu rekel: Ni to malo preveč zame? Toda on mi je odgovoril: Uči se, tudi jaz se stalno učim, vsi se moramo učiti, da bomo kadri... Tako mi je vlil moč in zaupanje vase.

Veliko spominov me veže na Tita. Spominjam se, mislil sem, da sem odkril Ameriko, ko sem mu pripovedoval, kako sem imel v Devetem korpusu slabe izkušnje z nekimi članom sovjetske vojaške misije, ki je s pomočjo svoje mreže Italijanov, ki smo mu jih dali, začel škovati proti nam z izgovorom, da imamo imperialistične apetite. Pripovedujem to Titu, leta 1944 v Beogradu, december je bil, zima in on mi je rekel: Še bomo imeli težave z njimi. Nisem razumel, kaj je Tito takrat mislil. Kasneje se je pokazalo, da je imel prav.

Sama sebi sem postala pomembnejša

Dana Milosavljević-Danica: »Razširjajte bratstvo in enotnost, kamor pridete, so Titove besede v Rudu leta 1941, ki jih ne morem pozabiti.«

Borka Prve proletarske brigade in narodna herojina Dana Milosavljević-Danica ni nikoli prikrivala vznemirjenja niti treme, ko je govorila o svojem vrhovnem komandantu tovarišu Titu.

Prvič ga je videla v Rudu: »Ko smo prišli v Rudu, je bila huda zima s snegom. Kmalu so nam sporočili, da bo naša bojna enota kot dobra uvrščena v Prvo proletarsko brigado. To noč zaradi izčrpanosti in razbur-

jenja nihče ni zatislil oči. Umivali smo se, šivali peterokrake, čistili orožje, samo da bi bili drugi dan vredni trenutka.

Postavili smo se v vrsto in nestrpno čakali na vrhovnega komandanta. Naletaval je sneg. Nestrpnost je naraščala. Naenkrat, nemir. Prišel je tovariš Tito. Po komisarjevem poročilu se je obrnil k nam: Vi ste, tovarišice in tovariši, proletarska enota, ki ima nalogo, da se bori širom Jugoslavije, kjerkoli je treba. Razširjajte bratstvo in enotnost, kamorkoli pridete in pojasnjajte ljudstvu cilje našega boja. Visoko držite proletarsko zastavo in čuvajte lik proletarcev. Ko sem ga poslušala, sem postala sama sebi pomembnejša.

Foča. »Mojo četo,« se je spominjala prva bolničarka užiške partizanske bolnišnice, »je doletela čast, da je spremljala Vrhovni štab. Na neki prireditvi, ki smo jo pripravili za ljudstvo, je bil tudi tovariš Tito. Navdušila ga je pesem našega borca. Pozneje, ko smo že krenili, in ko je tovariš Tito slišal, da je zraven tudi moja tretja četa, se nam je pridružil. Miča mu je spet zapel. V pogovoru, v travi, sem opazila, kako te izrazite ostre poteze obraza postajajo blage. Skoraj nežne. Kasneje, ob obisku bolnišnic v Vršču, leta 1945, me je tovariš Tito, ko je zvedel, da sem iz tretje užiške čete, vprašal za malega Miča. Videla sem njegov žalosten izraz, ko je zvedel, da je padel v peti ofenzivi.

Ko smo se še srečevali, me je tovariš Tito prisrčno pozdravil in vsakokrat sem bila vznemirjena, kot da ga vidim prvič. Srečanje z njim sta odlikovali neposrednost in zaupanje. Vedno sem občutila, da je Tito eden redkih ljudi, ki nikoli ne ostane ravnodušen do dogajanja okrog sebe. Vedela sem to tudi v začetku leta 1942, ko sem se odločila, da ne bom več bolničarka. Sama sebi sem rekla, če ti neboeden ne dovoli biti borka, tovariš Tito ti bo to omogočil. In zares. Ker moje zahteve nihče ni vzel resno, sem odšla v Vrhovni štab. K Titu. Moji želji je bilo ustrezno.

Vsako srečanje s Titom je bilo zame nepozaben spomin. Vedno znova sem bila ponosna na vrhovnega komandanta in neskončno sem srečna, ker sem bila borka revolucije z njim na čelu.

Generalovi spomini

Milan Kuprešanin: »Tito je za vse nas bil in ostal izraz vseh naših revolucionarnih vrednot.«

Težki vojni meseci so se počasi pomikali, vstaja se je razplamtela in šele tedaj je Milan Kuprešanin, partizanski komandant, rojen v Liki, imel priložnost spoznati tovariša Tita.

»Bilo je v Drvarju leta 1944,« se spominja tovariš Kuprešanin. »Kot delegat Osmega korpusa sem bil na mladinskem kongresu. Nisem bil edini, ki sem želel videti in slišati tovariša Tita. Komaj smo pričakali ta trenutek. Tito je rad govoril o nalogi mladine v vojni. Poudarjal je njeno izjemno vlogo v naši revoluciji. Jaz sem bil takrat v devetindvajsetem letu že starejši mladinec. Drugič sem se srečal s Titom 9. maja 1944, ko sem odhajal na vojaško akademijo v Sovjetsko zvezo. Potem sem imel večkrat priložnost srečati se s Titom. Prva povojna leta so zahtevala velike napore, odrekanja, ko smo vse moči usmerili v obnovo porušene domovine. Tedaj sem najbolje spoznal tovariša Tita v vsej njegovi veličini in moči. Posebno me je navdušil s svojim obnašanjem in odločitvami med Stalinovim napadom na našo domovino. Tu se je pokazala njegova izjemna politična

zrelost, izredna sposobnost ocenjevanja položaja, ko so bile vse oči uprte vanj. Tito je takrat naredil vse, da ni prišlo do najhujšega.

Najdražji dan Milana Kuprešanina je 23. julij 1952, ko je bil imenovan za narodnega heroja.

»Tudi danes, po toliko letih, so zame srečanja takšna, kot je bilo tisto v Drvarju, neponovljiva, zanimiva, draga. Verjamem, da mora vsak človek občutiti tako. To je običajno čustvo, ko se je človek znašel v njegovi bližini. Tito je za vse nas bil in ostal izraz vseh naših revolucionarnih vrednot.«

Ta svetla, ljudska beseda

Milan Krtolica: »Ko sem ga videl, kot da je bila pred menoj vsa moč naše revolucije.«

Milan Krtolica, revolucionar iz Peči, se je spominjal prvega srečanja s tovarišem Titom, kot da je bilo to včeraj.

»Ko sem leta 1938, torej takoj po prihodu tovariša Tita na čelo komunistične partije, raznašal letake, sem že iz vsebine lahko predvidel videz napredek v vrstah partije. Politika je bila drugačna, globoko zrela in razredno opredeljena.« Željo samo to dejstvo navduši mladega skojevca in porodi v njem nepremagljivo željo, da bi nekega dne osebno spoznal človeka, ki je takoj po prihodu na čelo partije močno utrdil njene vrste.

November 1944. Milana Krtolice, takratnega organizacijskega sekretarja občinskega komiteja v Kosovki Mitrovici, so poslali na partijski tečaj v Beograd. »Ko se je v Topčideru raznesel glas, da bo na otvoritvi tega srečanja, ki je kasneje prerazlo v partijsko šolo Djuro Djaković, govoril tovariš Tito, je to malokdo verjel. Za vse je bil to zgodovinski dogodek, še posebno za tiste, ki vrhovnega komandanta do takrat niso videli.« Spominjam se vsake Titove besede. Govoril je tako, kot je sam pogovoru polni dve uri. Bil je zelo razpoložen, je vojna še trajala, toda tovariš Tito ni samo veroval v zmago revolucije, ampak je nakazoval težke naloge, ki nas šele čakajo pri obnovi porušene domovine. Tri mesece pozneje, po zaključku tečaja, nam je tovariš Tito spet govoril. Spet je bil prijeten in vsaka beseda je bila topla in globoka. Močan vtis je naredil na nas in spet se mi je zdelo, kot da je bila pred menoj vsa moč naše revolucije in njena neuničljivost in bodočnost.

Leto 1949. Milan Krtolica je bil ponovno v partijski šoli Djuro Djaković in po dveh letih šolanja je tovariš Tito na Dedinju sprejel vso generacijo. »Ob tej priložnosti je ostal z nami v prisrčnem pogovoru polni dve uri. Bil je zelo razpoložen, šalil se je in govoril o najvažnejših nalogah. Posebno so mi ostale v spominu njegove besede, da je naša bodočnost odvisna od naše enotnosti. Po besedah Krtolice je tovariš Tito tudi tokrat ostal dosleden, zvest sebi, vsaka beseda je bila kristalno čista, nedvoumna, ljudska in topla, in kot po vsakem srečanju z njim, je človek dobil neko posebno moč in željo, da tudi sebe vtke v to, za kar je Tito živel.

Tako je bilo, po besedah Milana Krtolice, vsako srečanje s tovarišem Titom nova vzpodbuda za nadaljnje revolucionarno delo. Titova neposrednost je človeku dajala polet za nove delovne zmage in rezultate. Saj, kadar smo se držali Titovih besed, odmika ni bilo.

Jugoslovanska ljudska armada je zrastle iz ljudstva v narodnoosvobodilni vojni in revoluciji. V vseh obdobjih graditve naše socialistične skupnosti je bila zanesljiva opora delovnim ljudem v njihovih prizadevanjih, da ohranijo pridobitve revolucije in jih še razvijajo...

Tito – človek zgodovine in naše prihodnosti

»Srečne ti rane, družo Tito«

Djuro Čagorović: »Med vojno sem se večkrat srečal s Titom.«

»V začetku oktobra leta 1942 so me poklicali v Vrhovni štab k tovarišu Titu. Takrat sem bil komisar tretjega bataljona Četrte proletarske črnogorske brigade, ki je bila v okolici Mrkonjićgrada. Takoj sem odšel v gozd pri Glamoču. Tito je bil v večjem šotoru poleg gozdarskih hiš. Pozdravil sem ga in takoj mi je rekel: Sedi, tovariš komisar. Vprašal me je, kako sem potoval, kako je na bojiščih, kakšna je morala borcev in kakšni so medsebojni odnosi med borci in starešinami, posebno z ljudstvom iz krajev, skozi katere sem potoval. Želel je slišati vsako malenkost, in nato mi je tovariško svetoval, kako se morajo obnašati borci. Po pogovoru mi je Tito povedal: Poklical sem te, da te obvestim, da greš v štab Četrte proletarske brigade. Presenetil me je, zato sem ga vprašal: Je to kazen, tovariš Tito? Rekel sem mu, da bi najraje ostal v bataljonu. Z nasmehom mi je povedal, da sem potreben drugje, in da je prišel čas, ko morajo nekateri tovariši prevzeti drugačne naloge. Nato mi je pripovedoval o nadaljnjem boju.

Čez mesec dni je Djuro Čagorović dobil od Tita – sporočilo, da mora na prvo zasedanje Avnoja. »Najbolj se mi je vtisnilo v spomin srečanje s tovarišem Titom na Sutjeski leta 1943. Bilo je 10. junija, dan potem, ko je bil Tito ranjen. Takrat je bilo največ žrtev. Povsem slučajno sem naletel na Vrhovni štab. Poklicali so me. Hitel sem, ker so naše položaje stalno bombardirali in morali smo se skrivati. Pomislil sem, da me kliče kdo od borcev in sem odgovoril, ne morem. Toda ko sem malo bolje pogledal, sem videl tovariša Tita s povito roko. Tedaj me je sam poklical. Odšel sem k njemu in ga po starem črnogorskem običaju pozdravil 'Srečne ti rane, družo Tito.' Čudno me je pogledal in se zahvalil. Ta črnogorski običaj je poznal. Vsedel sem se poleg Tita in vpraševal me je o stanju na bojišču in morali borcev. Dobro je poznal težak položaj, zato je rekel: Stari komunisti ohrabrujte borce, da bodo zdržali, in prebili se bomo čez dva, tri dni. Tako je tudi bilo.«

S Titom sem bil v Mariboru

Salomon Moni-Levi: »Tri leta v temnicah predvojne Jugoslavije.«

Doktor Salomon Moni-Levi je postal član Komunistične partije Jugoslavije že leta 1923, ko je študiral medicino na Dunaju. Takrat je sodeloval v balkanskem komiteju, v katerem sta bila tudi Filip Filipović in Georgi Dimitrov. Svoje revolucionarno delo je nadaljeval tudi po vrnitvi v domovino, zaradi česar so ga zaprli in obsodili na deset let zapor. S tovarišem Titom je bil v Lepoglavi in Mariboru približno tri leta.

V tem času je tovariš Levi zamenjal nekaj zaporov. O tem je povedal: »Poudaril bi, da je bilo preseljevanje komunistov iz ene kaznilnice v drugo prav tako neke vrste kazen.« Tako je iz mitrovske kaznilnice prišel v Lepoglavo, kjer je bil takrat tovariš Tito. Tam se je z njim drugič srečal. »Nekaj časa smo stali v hodniku, ko sem zagledal človeka srednje rasti, precej suhega. V rokah je imel lestev in torbo z orodjem. Glavo je imel povito v bel ovoj,

izpod katerega so silili svetli kodrasti lasje. Naenkrat je nekdo rekel: Glej, Josip Broz! Mahal nam je. Spustil je lestev, torbo in po stopnicah prišel k nam. Verjetno ga je nekdo obvestil o našem prihodu in je bila torba le pretveza. Pozdravili smo se. Predstavil sem se mu in spomnil se je, da smo se že srečali v Zagrebu.

Tudi dveh let in pol, ki jih je prebil s Titom v mariborskih zaporih, ne bo nikoli pozabil. »Nekega dne je prišel stražar,« je pripovedoval Moni Levi, »in odpeljal tovariša Tita v delavnico« na delo. Takoj potem je zmanjkalo elektrike in stroji v delavnici so se ustavili. Ponovno so poklicali Josipa Broza, da bi jih popravil. Naslednji dan je bilo prav tako. Čez nekaj dni ga niso več klicali v delavnico. Kasneje nam je pripovedoval, da je sam pokvaril napeljavo, ker se je hotel vrniti k nam. Uspelo mu je.

Leta 1933 sem se še z dvema tovarišema vrnil v Mitrovico. Pred tem smo se pozdravili s tovarišem Titom. Ostal je sam.«

Nekega večera v vojni

Dragutin Kosovac: »Najbolj mi je ostalo v spominu srečanje na Sutjeski.«

Leto 1942. »V majhni sobi vaše kavarne so se srečali sekretarji okrožnih partijskih komitejev in sekretarji okrožnih komitejev Skoja s pokrajinskimi komiteji partije in Skoja Bosne in Hercegovine,« se spominja Dragutin Kosovac, eden bližnjih Titovih sodelavcev, tako v vojni kot po njej. »Pričakovali smo prihod Vrhovnega štaba in CK KPJ. Naenkrat je v sobo vstopil človek srednje rasti. Na glavi je imel kučmo, podobno hajduški. S prožnim korakom je prišel v sobo. Nekdo je takrat rekel: To je vrhovni komandant, Dvodnevno posvetovanje smo imeli v prelomnem trenutku naše revolucije. Moralo se je odločiti, kakšna bo naša nadaljnja politika. Zaradi četniške izdaje se je na posvetovanju pojavilo tudi sektaštvo. Toda tovariš Tito je v vrsti zaključkov, spominjam se, govoril mirno, s trdnim glasom, da se je treba četnikom upreti ostro, ne pa s sektašenjem, marveč združujoč najširše množice v narodnoosvobodilnem boju. Spominjam se tudi njegovih besed: Mi moramo proti četnikom nastopati s palmovo vejico v eni roki in z mečem v drugi.

Pozneje se je Dragutin Kosovac med vojno še večkrat srečal s Titom. Najbolj mu je ostalo v spominu srečanje med peto ofenzivo. »S komisijo za boj proti peti koloni sem bil ves čas z vrhovnim štabom. Opravljal sem odgovorne kurirske naloge. Tistega dne, ko je bil Tito ranjen na Milinkladah, sem bil v radijski postaji Vrhovnega štaba. Po bombardiranju, ki je trajalo ves dan, sem srečal tovariša Tita. Imel je povito roko. Vprašal je: Je kaj pojesti? Našli so zanj konzervo, odprl sem jo in jo postavil na špiřitni gorilnik, da se segreje. Vsi smo sedeli okrog plamenčka. Tovariš Tito je bil še pod vtisi smrti svojega spremljevalca Djura. Govoril je tudi o tem, kako ga je rešil zvesti Tiger, ki ga je takrat ubila granata. Tito se je potem umaknil v steno. Ko so Nemci udarili z druge strani, se do večera ni mogel umakniti.

Skoraj trideset let kasneje, spet na Sutjeski, prav tako ob ognju, sem spomnil tovariša Tita na ta večer. Rekel je, da je to poslednjo konzervo dal meni dve noči pred tem, ko sem odšel iz Vrhovnega štaba v drugo operativno enoto. V veselem razpoloženju, ko smo razpravljali o tej poslednji konzervi, je njena usoda ostala nejasna.«

Občutek obojestranskega zaupanja

Edvard Kardelj: »Prvo srečanje s Titom.«

»S Titom sem se prvič srečal julija leta 1934. Takrat se je samo za kratek čas zadržal v Ljubljani,« je v svojih spominih zapisal Titov dolgoletni in zvesti soborec Edvard Kardelj. Tedaj so tovariši iz Slovenije dobili sporočilo, verjetno iz CK KPJ, da mu morajo olajšati prehod preko meje.

Tito je ponovno prišel v Slovenijo v začetku septembra istega leta, malo pred pokrajinsko partijsko konferenco. »V tem času sem se večkrat sestajal s Titom, navadno skupaj z Borisom Kidričem in drugimi tovariši iz partijskega vodstva. Glavno vprašanje, o katerem smo razpravljali, je bila, razumljivo, tematika same konference, ki smo jo pripravljali, kot tudi drugi problemi aktivnosti komunistične partije v Sloveniji. V naših pogovorih s Titom se je zelo hitro razvil občutek obojestranskega zaupanja. V tem času je bilo to izredno pomembno. Kajti v težkem ilegalnem boju so bili revolucionarji popolnoma odvisni eden od drugega in od medsebojnega zaupanja in pomoči. Prej smo imeli slabe izkušnje z nekaterimi inštruktorji in nekaterimi predstavniki CK KPJ, kar je vplivalo na to, da smo bili v tem času veliko bolj nezaupljivi do vseh tistih, ki so od zunaj prihajali k nam, pa tako tudi do tehničnih zvez, ki so bile postavljene posvetovanje in centralnim komitejem. Vtis, ki ga je Tito naredil na nas, ko smo se z njim srečali leta 1934 in posebno po njegovi prisotnosti na pokrajinski konferenci v Goričanah, je bil povsem drugačen od tistega, ki so ga puščali drugi. Ni prišel tako, da bi nam držal predavanje o tem, kaj je treba delati, in bi odšel. Skupaj z nami je sedel in razmišljal. Prav tako je skupaj z nami kritično analiziral družbo in partijske akcije ter iskal način, kako bi se partija najširše in najbolj čvrsto povezala z delavstvom, delovnimi množicami, da bi se lahko razvila iz ozke omejene sekte, ki uporablja revolucionarne fraze, kar se je prej često dogajalo, in ne bi našla poti, da tako rečem, do srca širokih delovnih množic. Nam so bila njegova politična stališča blizu, razumljiva, ker smo imeli občutek, da izhajajo neposredno iz naše lastne stvarnosti in ne iz neke šablonske uporabe politike Kominterne oziroma neke politike, ki je bila zgrajena zunaj žive revolucionarne prakse naše partije v sami deželi. Na tako Titovo lastnost je verjetno vplivalo tudi to, ker je bil v zaporih in ne v emigraciji, pa je bil zato tesno povezan z živo revolucionarno prakso na deželi, kljub vsemu, glavni razlog takega obnašanja je bil v njegovi naravi, ki je nasprotovala vsaki dogmatski shemi in neživiljenjski zgradbi.«

(Iz knjige 40 let na čelu ZKJ)

Pazite na bratstvo in enotnost, kajti to je poroštvo naše moči, naših prihodnjih zmag in možnosti samoobrambe.

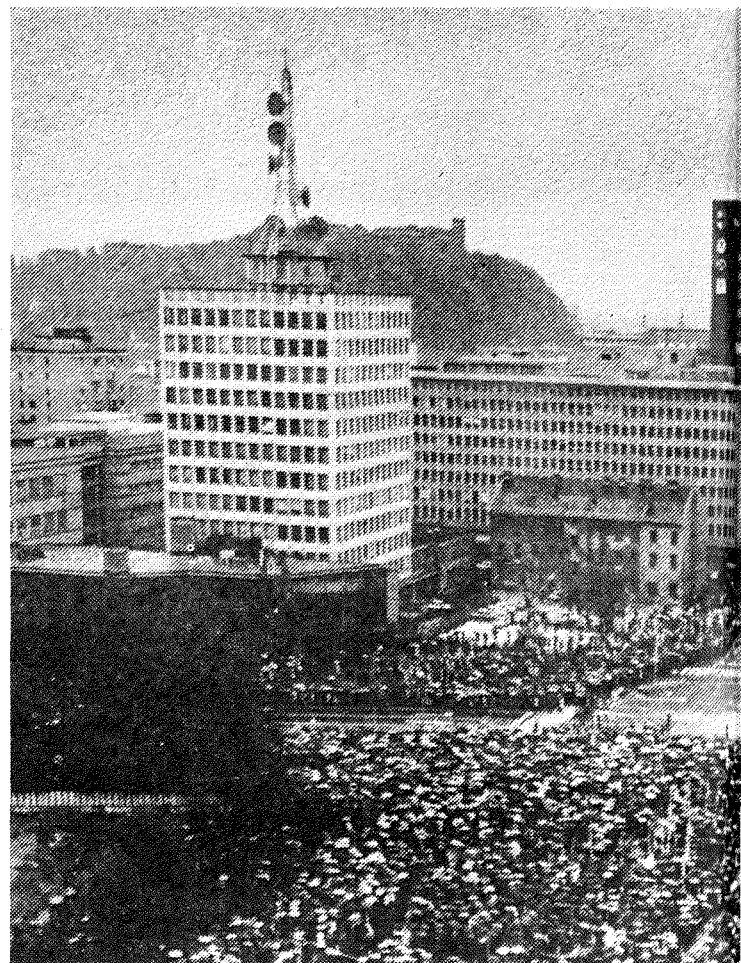
Ustavilo se je srce, a njegove vizije zmeraj lepše

V najčistejši kristal izbrušen odnos do človeka in človeštva, jasna idejna naravnost, neupogljiva veljava in bistrost duha, ustvarjalnost in razvojno revolucionarno mišljenje tovariša Tita ostajajo naša zapuščina.

Odšel je človek, ki za seboj ni pustil le svetlo zapisanih strani zgodovine dvajsetega stoletja. Odšel je človek, ki je z veličino svojega dela zapustil dvaindvajset milijonov svobodno živčih, svobodno ustvarjajočih in delovnih ljudi: zapustil je ljudi svobodnega duha in svobodne dežele!

Naša bolečina je velika, neizrekljiva. Toda pot poznamo! Velik del smo je že prehodili z njim in spremljal nas bo na naših vsakdanjih potih tudi vnaprej.

Zadnje potovanje do Beograda

Globoka bolečina kriči molče in molče je jokala Ljubljana petega maja, ko se je za vedno poslavljal od našega Tita. Le ptice so gnale svojo jutranjo pesem in srhljivi topot tisočeri korakov se je stekal proti središču mesta. V najpreprostejši hrastovi krsti je za vedno počival mož, zadnja veličina našega veka. To naše mesto, heroj med heroji, se je odelo v prečudne barve rdeče in črne. Pot od republiške skupščinske palače do železniške postaje, ki se zdi človeku včasih kar dolga, je bila tokrat tako

žalostna in kratka. Besede v pozdrav, nema straža tisočglave množice, vojaški pozdrav, zadnja pesem in krik. Krik lokomotive, krik premnogih delavskih siren. Modri vlak je odhajal in za njim so se obrnili prapori slovenskih brigad. Kot obljuba in prisega!

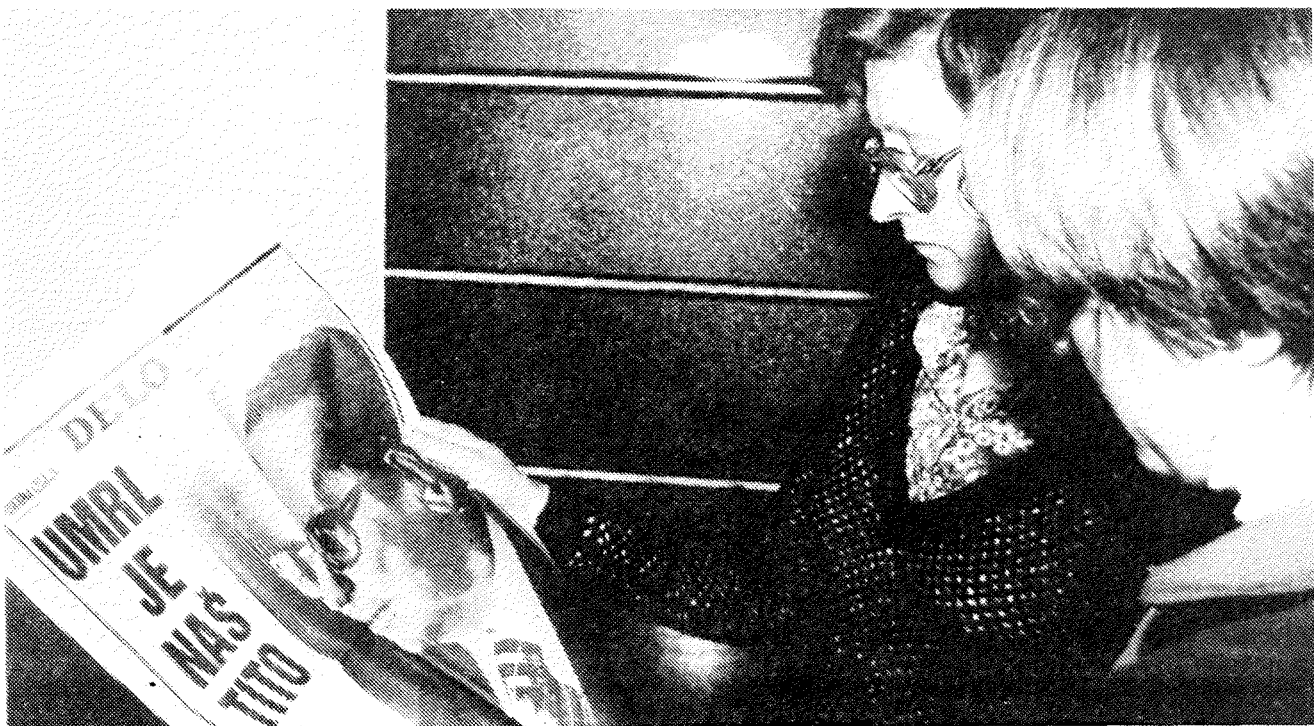
Vlak je hitel proti Zagrebu in na poti so stali vsepovsod delovni ljudje in se poslavljali od Tita. Trboveljski rudarji in krški delavci, kmetje po poljih in otroci. Tokrat se roke niso dvigale v radostni pozdrav, dvignile so se v poslednje

e prihodnosti bodo iz dneva v dan večja resnica

Bil je sin naše zemlje, postal ji je oče in ostal ji bo simbol za vse, kar bomo dobrega snovali in delali v prid naši samoupravni socialistični družbi in v korist delavskega razreda vsega sveta.

Iz mračnih dni zgodovine smo se v krčih porodili v to našo skupnost, ki jo bomo razvijali, izpopolnjevali in plemenitili z najboljšimi človeškimi močmi. In če bi bilo treba, jo bomo ponovno branili! Ostali smo in ostajamo Titovi borci za mir, za sožitje med narodi in narodnostmi in za svojo izvoljeno pot v socializem.

Ustavil se je utrip srca velikana tega stoletja, toda v naših rokah ostaja čaša nesmrtnosti, iz katere bomo srkali mo-drosti in v najnemirnejših časih svetovne zgodovine nabrane izkušnje.

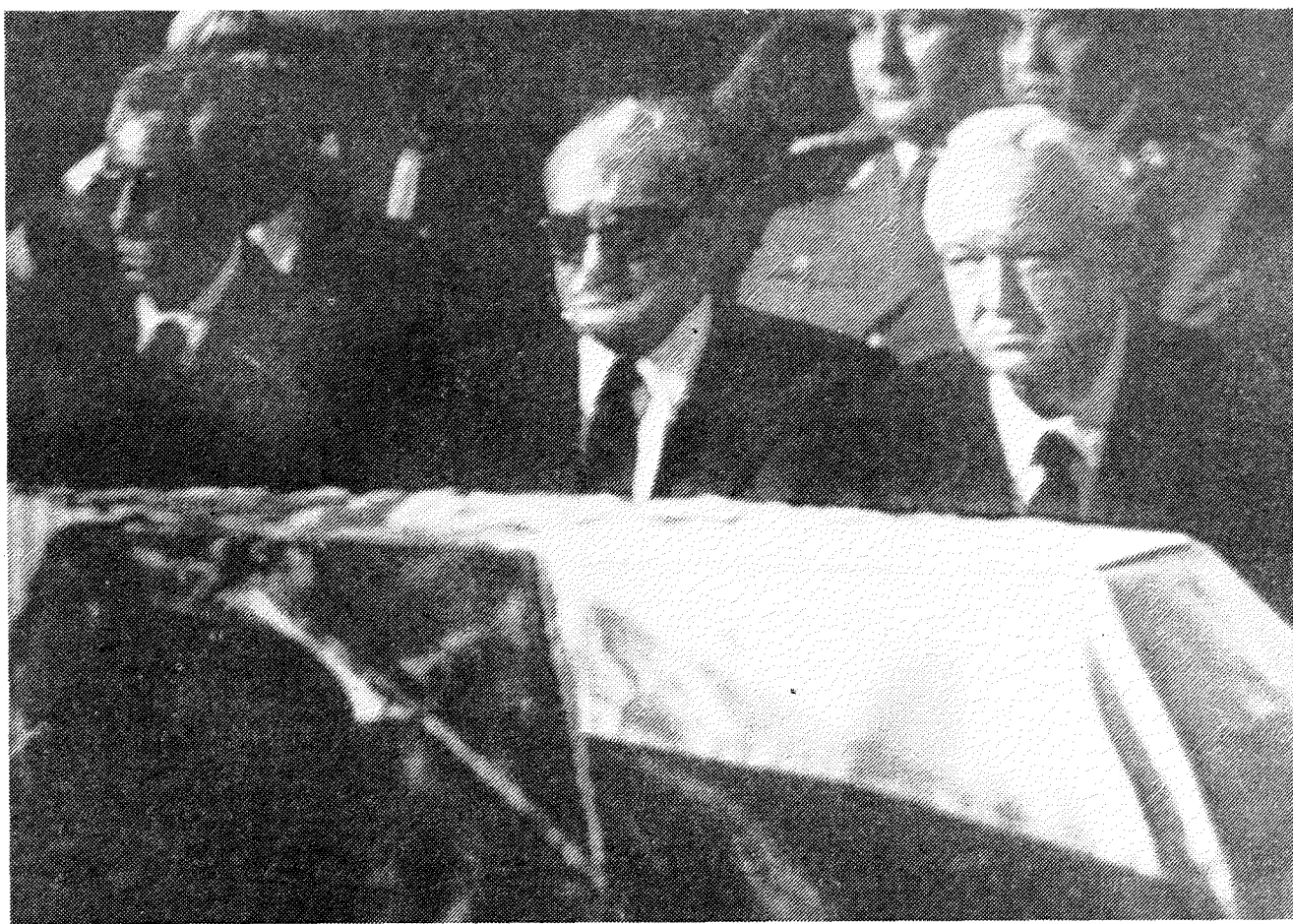
od Ljubljane

slovo.

Zagreb. Nepregledna množica delovnih ljudi. Vlak stoji na postaji. »Druže Tito, mi ti se kunemo!« V tem mestu je Tito zorel kot revolucionar, pogosto se je vračal vanj. Tokrat ga je obiskal zadnjič. Skozi spomin preblisne bombaški proces, peta državna partijska konferenca... Vlak gre naprej. Proti Beogradu. Na vsej progi do glavnega mesta se nizajo ljudje. Po ravnem in po hribih stojijo in se poslavljajo od svojega voditelja.

Ob sedemnajsti uri je pot

modrega vlaka končana. Beograd je vzvaloval. Od zgradbe Albanije do železniške postaje in na vsej poti do stavbe zvezne skupščine stoji gosto strnjena množica. Pesem, govor v slovo, vojaški pozdrav, zastava in peterokraka, ki zdrkne čez krsto. Tiha sprejemnica, v kateri Tito poslednjič sprejema obiske. Venci rdečih nage-ljev, solze v očeh večine. Na straži ob krsti revolucionarji, delavci, vojaki. Mimohod, kakršnega ne pozna svet. Kajti v slehernem srcu je ljubezen, bolečina – in obljuba.

Tito – človek zgodovine in naše prihodnosti

Ana Kostanjšek o Titu

Dolina Titovega otroštva

Že dolgo časa Ana iz Trebč pri Podsredi nima več miru, a nič ne de. Pač živi v kraju, ki ga pozna vsa Jugoslavija in njena dobrodušnost ji je v precejšnjo pomoč, ko je treba odgovarjati na tisoče in tisoče vprašanj. Ljudje hočejo vedeti prav vse, tudi tisto, česar Ana ne ve. Izvedeti, izvrtati vsako najmanjšo podrobnost o njihovem Titu, o dragem predsedniku, prijatelju, to hočejo, naravnost žejno, pohlepno, z natančnostjo arhivarja, zagrizenega znanstvenika strme v sestrično Josipa Broza in čakajo, vsi napeti. Tu in tam Ana oddide iz svoje doline... utrujena od vprašanj in pogledov.

Za dober streljaj od domačije Titove matere živi Ana. Krepko zna stisniti s toplo roko in prisrčnost je v njej. Odkloniti pogovora noče, nerodno bi ji bilo, čutila bi, da ni storila prav. Ljudje imajo pravico zvedeti, kar ve ona. Saj ne ve dosti. Res ne, se brani. Menda ga je, Jožo, prvič videla ali srečala 1934. ali 1935. leta. Z avtobusom je prišel do Podsrede. Z materjo sta brkljali po hlevu, ko je tiho prišel bliže in pobaral: Kaj me poznate? Mati je rekla, da ne. Brozov sem, Joža. In Ana je rekla, nepremišljeno se je utrgalo iz nje, ja, ti si tisti komunist.

»Dvignil je roko in vedela sem, da moram biti tiho. Tistikrat ni bilo dobro biti komunist. Povsod so, šimfali, udrihali čeznje. Bila je to nevarna beseda, komunist.«

In vendar ga je prav kmalu, že naslednji dan je menda bilo, spremila v Spodnje Trebče, od koder se je odpeljal v Brežice. Mimogrede sta govorila: o komunizmu, o preganjanju, o socialnih razlikah, revščini in bedi, v kateri živi delavski razred, o izkoriščanju kmetičev, ki jim bogataške pijavke pijejo kri.

»Za to se borim, Ana, zaradi tega sem komunist!«

Tako je dejal in od takrat je Ana nekoliko natančneje vedela, kaj je »rdeča nevarnost«, kot so govorili župnik pa še kdo.

Kdaj spet je prišel? Dalj časa je bil pri nas v letu 1939, reče Ana. Skupaj s Kardeljem. Nekaj časa. Tudi z drugimi. Ni jih poznala, niti se niso kazali. Navsezadnje bi kdo utegnil kaj izblebetati. Če je bil sam, je veliko pisal, v tisti mali hiški, vidite, v šupi onkraj Bistrice, zdaj je muzejček tam. Pisal je neznansko veliko in se učil govoriti angleško. Vedoželjnost ga je kar razganjala, Jožo. Treba je bilo iti ponj, da je prišel jesti.

»Delal je, garal kot črna živina. Nisem ga vpraševala, kaj počne, kaj piše, komu. Včasih je že tako, da ni dobro vsega vpraševati, da ti kdaj ne hodi narobe. Moral si biti previden, strah nas je bilo, da bi kdo nesel kakšno novico oblastem na nos. Nihče ni vedel, kdo je, če pa so nas že vpraševali, smo ga odpravili na kratko: mesar je iz Zagreba, teleta kupuje v našem kraju.

To so si seveda zelo dobro zapomnili otroci, ki jih je Joža oboževal in so potem kričali po sosesi: Mama, mama, mesar že spet gre!«

Toplo je pred hiško. Žabe regljajo v ribniku. Nič kaj ni zadovoljna z njim Ana. Voda stoji, kalna postaja, pravega odtoka nima. Takrat, ko je zadnjič prišel Joža v vas, nekje med štiri-

ridesetim in enainštiridesetim letom, med zimo, ga še ni bilo. Sploh ga nikoli prej ni bilo.

Ko sta se z Ano zadnjič videla, preden se je začel peklenski vrvež, je pri njih še zaklal prašiča in resno dejal materi, da prihajajo hudi časi, in da se je treba pripraviti. Do sedemštiridesetega leta ga niso videli, le vedeli so, kaj se je napravilo iz Jože.

Štajerski gospodar je pisal, da dobi sto tisoč rajhovskih mark judež, ki ga bo izdal. To ni bilo malo, razlaga Ana, in še v zlatu za povrh. Strah jih je bilo, ljudje so lakomni, denar je vsega sposoben.

»Po vojni je bila pri njem moja mama, njegova teta, Ana Kolarjeva. Pa sem šla na obisk še jaz. Poslal je avto pome, vse ga je zanimalo: kako je pri nas, kaj delamo, kakšni so ljudje... In pop, kakšen je pop, bistriški pop, fajmošter, pa podsredski... So dobri z ljudmi? Agrarna reforma? Arondacija? Kako, Ana, kako je bilo, ko so jemali zemljo?«

Župnik Pavlič, Lojzek Pavlič, je bil pred vojno državni poslanec, napreden človek, med vojno pa je veliko prestal, preganjali so ga, zverji, ni prenesel. Postal je čudak, toda za gospodarstvo svoje domačije se je vselej potrudil: Lojzek jo je znal mahiniti s prižnice naravnost v hlev. In taisti Lojzek Pavlič si je zaželel videti Tita, govoriti z njim, mu potožiti... Kaj misliš, Ana, naj pride k meni, je zatipal Joža in jo pogledoval od strani. Naj pride, mnogo je prestal, vesel bo, je rekla Ana. Če gre iz prižnice naravnost k živini, že ne more biti slab človek. Tako mora biti, se je na široko nasmejal Joža. Ko mu je povedala, da podsredski dekan pomaga ljudem, da se ne meša v politiko, in da tudi na njivi rad dela, je spet pritrjevalno zamrmral.

Ni imela sreče z Jožom. Vedno jih je bilo toliko z njim, da se ni dalo pogovarjati. Tudi 1960. leta pa leta pozneje. Zadnja leta je večkrat prišel. Skupaj sta vrtala po spominih.

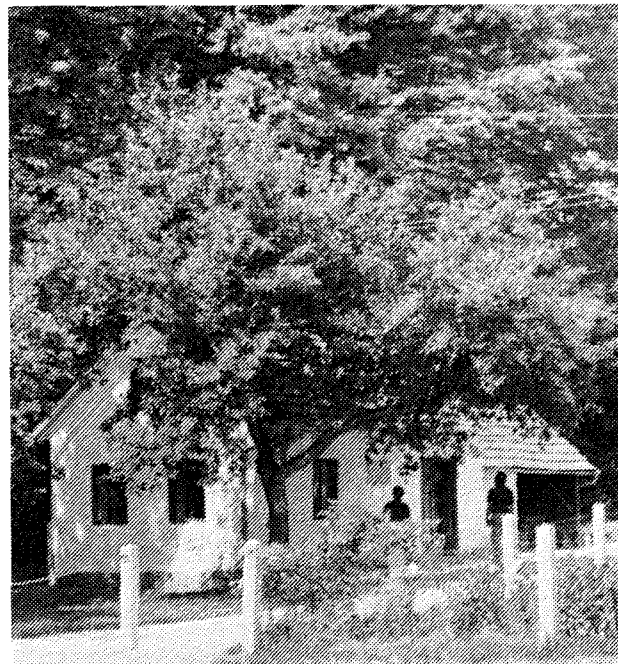
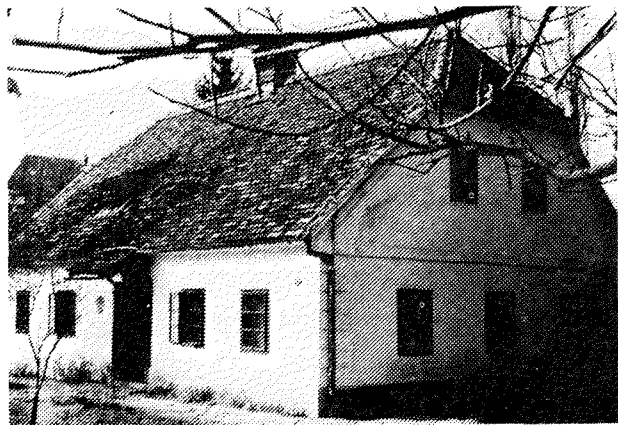
»Dober spomin, ni kaj. Jaz se ne morem pohvaliti. Tudi na šalo zna obrniti, tako da dobro stojijo stvari, čeprav je v njih kajkrat tudi malo hudega. Mu pravim enkrat, slišiš, Joža, Švabi so mi vzeli šivalni stroj, pa se zakrohota in reče: Neka ide šivača mašina, samo da ti je glava ostala.

Res se vsega zelo dobro spominja. Celo tistega, ko je bil komaj šest let star. Težko verjeti, res težko. No, kako se je ženil. Starina, ki je pri bratranču žgal apno, ga je nahecal, da je šel k stricu, ki je imel majhne punčke. Joža bi bil rad eno, da se oženi, čas je že, je možato modroval. In se je spomnil tudi, kako so se krohotali.«

Pri Kolarjevih je Joža Broz, vračajoč se iz ujetništva, prvič izvedel, da mu je umrla mati. Ana še danes pomni, kako ga je prizadelo.

Nič kaj ni zadovoljna z regljanjem žab v ribniku. Spodaj se ustavljajo avtomobili. Hrup sega semkaj, prek betonskega plota in žične ograje. Razbijaška melodija zaplava skozi s soncem in soparo nabitim zrakom in trga mir med spominskim muzejem Josipa Broza Tita ter Anino hišico.

Trebče, poleti 1977

Težko se je bilo tedaj učiti. Bil si delovna sila. Nikoli nisi imel časa za učenje – paseš živino, koplješ... Greš na travnik kravo past, vzameš s sabo knjigo, da bi bral, pa ni iz tega nič... Otroštva res nisem imel...

Brozova revolucionarna desetletja

JOSIP BROZ TITO JE V NAJPOLNEJŠEM ČLOVEŠKEM POMENU URESNIČIL LASTNO VIZIONARNO MISEL, KI JO JE IZREKEL ŽE LETA 1934: »HITREJE, REVOLUCIONARNEJŠE, TAKOJ NAJTI MOČI, SPOSOBNE ZA REŠEVANJE NALOG, KI JIH NAŠE STOLETJE POSTAVLJA NA DNEVNI RED.«

Priznavam samo partijsko sodišče

1928

Ne čutim se krivega, tudi če priznam tisto, kar me dolži državni odvetnik, ker to sodišče zame ni pristojno, priznavam samo sodišče partije. Priznam, da sem član ilegalne Komunistične partije Jugoslavije, priznam, da sem propagiral komunistične ideje, prikazoval sem proletariatu vse krivice, ki mu jih delajo. To sem delal od tedaj, ko je bila komunistična partija leta 1921 razpuščena in je prišla iz legale v ilegalo... Za svoje ideale sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje.

Prelomnica jugoslovanske revolucije

1937

To je čas najtežje krize Komunistične partije Jugoslavije, ko je tovariš Tito prišel na čelo partije in iz nje naredil močno in enotno delavsko avantgardo. Leto 1937 je usodna zgodovinska prelomnica jugoslovanske revolucije. Za nas se je takrat začela nova doba.

V boj za novo

1941

Samo s pozivom naroda v boj proti okupatorju, ne da bi mu hkrati razložili, da bo s tem bojem dosegel nekaj novega, mnogo boljšega, da se ne bo nikoli več vrnilo staro – ne bi bilo možno dvigniti vseh narodov v ta boj niti tako široke množice zainteresirati zanj niti bi ne mogli v njem zdržati do konca, to je zmagati.

Prava ljudska vlada

1943

Ustanovitev Avnoja je bila ena največjih pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja do tega časa. Položeni so bili temelji, na katerih se gradi neka nova, pravičnejša ureditev v Jugoslaviji, za resnično bratstvo in enakopravnost vseh narodov Jugoslavije, temelji prave, resnične demokratične ljudske oblasti.

Neizčrpna moč naših narodov

1946

Z ustavo je bila končno sklenjena naša nova državna zgradba. Zaključena je prva povojna etapa, stopnja politične ureditve in uresničevanje vsega tistega, kar državo dela državo, in to v našem primeru ljudsko državo. V tem obdobju so naši narodi imeli veliko uspehov, opravili so velika dela, tako v političnem in kulturnem kakor v ekonomskem pogledu. Prihaja drugo obdobje, katerega smernice so jasno označene v naši ustavi. Obdobje nič manj težko v izvrševanju naših gospodarskih in drugih nalog, nalog pri obnovi naše dežele itd. Če pogledamo od leta 1941 naprej, če se spomnimo vseh neviht in težav, ki so jih prešli naši narodi in vsega, kar so prestali, potem ne samo, da vidimo veliko in neizčrpno življenjsko moč naših narodov, ampak tudi veliko ustvarjalno moč in polet. To je najboljša zagotovilo, da bomo tudi te naloge in težave, ki so še pred nami, gotovo uspešno obvladali.

Neodvisna pot v socializem

1948

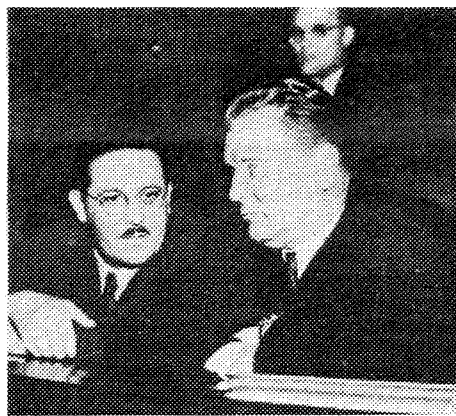
Velika vloga KPJ v osvobodilni vojni in nje-no uspešno obvladovanje vseh težav, sta bili rezultat samo tega, ker smo se znali ravnati v najtežjih trenutkih na osnovah marksizma in leninizma. Glede na to, da smo ustvarili tako enotnost partije, kot je naša, tako slavno partijo, kot je naša, rešili takšno nacionalno vprašanje, kot smo ga mi rešili, ustvarili tako ljudsko enotnost in bratstvo, kot smo ga mi ustvarili v Jugoslaviji, pripeljali osvobodilno vojno v najtežjih pogojih do končne zmage, zgradili vse, kar smo mi po vojni zgradili in začeli z izgradnjo socializma v naši deželi, zmoro to samo ljudstvo, ki ga vodi tako prekaljena komunistična partija, kot je

naša, zmoro samo partija, ki pozna zakone družbenega razvoja in se ravna po načelih marksizma in leninizma.

Tovarne delavcem

1950

– Marx, Engels in Lenin nas učijo, da začne država odmirati, ko pride proletariat na oblast. To odmiranje države se začne najprej v »njenih gospodarskih funkcijah«, v upravljanju, ko proizvajalci upravljajo s proizvodnjo, v počasnem prenašanju gospodarskih funkcij iz države na delovne kolektive, ne skokovito naenkrat, ampak postopno, ker bi sicer prišlo do anarhije.

Linija zveze komunistov je eno

1971

Komunisti so idejni voditelji in razlagalci našega socialističnega razvoja, zveza komunistov je glavna moč, ki omogoča pravilno pot v graditvi socializma. Zato morajo biti komunisti enotni. Če hočemo imeti enotnost naših narodov, mora obstajati enotnost zveze komunistov. To si je treba zapomniti. Ne bomo dovolili, da bi se v zvezi komunistov ustvarjale frakcije, da bi šli po različnih poteh. Linija zveze komunistov je eno, ne glede na republike.

Vsebina svobode in enakopravnosti

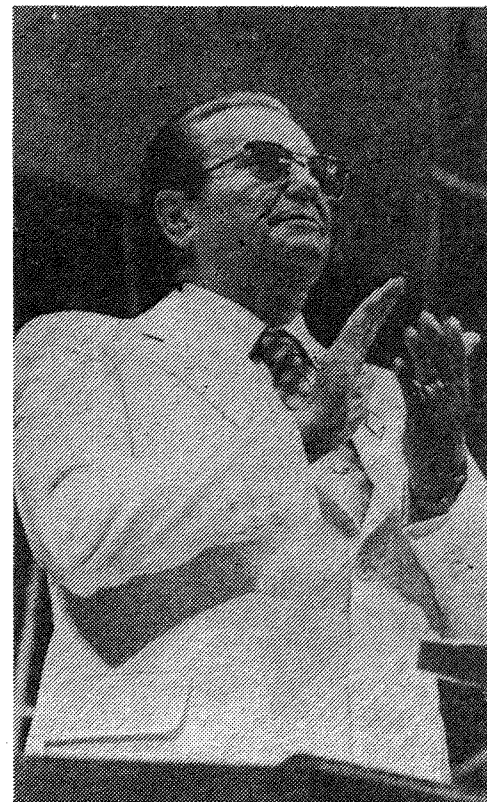
1975

Nadaljujemo z izgradnjo, kar je uzakonjeno tudi v novi ustavi, s socialističnim samoupravljanjem kot celovitim sistemom družbenoekonomskih odnosov, zasnovanim na družbeni lastnini, v katerem delovni ljudje odločajo o proizvodnji, delitvi in potrošnji. V vedno večji meri postajajo gospodarji pogojev in rezultatov svojega dela in vse bolj odločajo o celoti družbenopolitičnih in ekonomskih odnosov. Združevanje dela in sredstev od osnovne organizacije do najširših asociacij naj se opravlja na najbolj demokratičen način dogovarjanja in usklajevanja interesov na različnih ravneh odločanja. V tem vidimo vsebino svobode in enakopravnosti.

Uveljaviti in spodbujati kolektivno delo

1978

Delavci in vsi delovni ljudje naj bi prek svojih delegacij in delegatov v družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnostih odločali o celotni politiki naše družbe, zlasti pa o politiki reprodukcije. Delegatski sistem in nadaljnji razvoj socialistične samoupravne demokracije terjata, da v vseh samoupravnih in državnih organih, v delegatskih skupščinah, forumih in organih družbenopolitičnih organizacij popolnoma uveljavimo in spodbujamo kolektivno delo.

Kadar lahko nekdo s svojimi šestdesetimi leti reče: bojeval sem se po svojem moralnem prepričanju štirideset polnih let, videl sem veliko dežel in mest, vojsk in vojn in civilizacij, družbene sisteme in revolucije, preživel sem življenje, v katerem sem si služil kruh z lastnimi rokami, bil sem zapornik in bojevnik, politik in organizator velikega množičnega gibanja za osvoboditev proletariata, dvignil sem vstajo proti slepi stihiji, očistil sem zemljo tujcev v težki in krvavi vojni, vrnil sem svoji domovini rešeno morje, njene otoke in njena mesta, osvobodil sem svoj narod razrednega izkoriščanja, položil sem temelje socializmu in danes dvigam deželo iz njene zaostalosti v vrste civiliziranih narodov, potem tak človek lahko s polno pravico reče: naredil sem svojo človeško in državljansko dolžnost...

Miroslav Krleža, 1952

Tito – človek zgodovine in naše prihodnosti

Živimo v času, ko mora vsak narod in vsaka država misliti na usodo drugih narodov in dežel, ne glede na njihovo zemljepisno oddaljenost... Živimo v svetu, v katerem glede na današnjo stopnjo razvoja človeštva lahko izberimo splošno blagostanje ali doživimo splošno katastrofo.

Tito – državljani sveta

Bilo je lani v Havani, zarana 9. septembra

Večina državnikov, ministrov, diplomatov pa tudi poročevalcev in vsega, kar sodi k tako velikemu mednarodnemu zborovanju, nas je prebedela že drugo zaporedno noč. Usklajevanje zaključnih dokumentov in sklepov šestega vrha voditeljev neuvršenih držav in vlad je potekalo dlje, kot je bilo predvideno. V teh osemnajstih letih od prve, beograjske konference, je gibanje naraslo s 25 na 95 udeležencev. Ker to ni blok in je tudi sicer združba na moč heterogenega porekla, in tudi ker je šlo za usklajevanje stališč do povsem konkretnih mednarodnih problemov, ki jih v različnih sredinah pač različno občutijo, se je zdelo takšno zatikanje več ali manj naravno. Že prejšnjo noč so bila spet soglasno potrjena izvirna načela neuvrščanja. Zdaj je bilo na tej osnovi potrebno prilagajati nekatere konkretne ocene, kadar ima majhno krilo tako imenovanih radikalnih držav, med katerimi so tudi gostitelji, nekoliko drugačne poglede od večine. In vendar: kljub načelu konsenza, ki edino na zborovanjih neuvršenih držav onemogoča zgolj mehanično preglasovanje večine nad manjšino, so bile poglavitne razlike naposled premoščene.

Delegacije in poročevalci so se nameščali za sklepno sejo VI. konference. Mnogim se je večdnevno delovno ponočevanje močno poznalo. Tudi plenarna dvorana novega konferenčnega središča v havanskem mestnem predelu Cubanacán, opremljena sicer z vsemi sodobnimi prežračevalnimi in drugimi pripomočki za te vrste zborovanja, je po dimu in vrvežu kazala znamenja preobremenjenosti. Tito, ki je navkljub pomislekom zdravnikov, sodeloval na zasedanju tisto noč že od dveh zjutraj, se je zdaj, nekaj po sedmih enako zavzeto vključeval v dogajanje, kot da bi ravnokar vstal po počitku. Kot vse dni konference so se ob prostoru jugoslovanske delegacije, ki so ga v znak priznanja in v nasprotju s sicer strogim protokolom in špansko abecedo določili v prvi vrsti velike dvorane, vrstili številni državniki, da bi se srečali s Titom, ga povprašali za nasvet ali pa mu samo stisnili roko.

Teh enajst havanskih dni, na vrhuncu tropskega poletja, vročine in sopen in razen tega tudi deset tisoč kilometrov daleč od doma, ki je celo nam znatno mlajšim jemalo moči, je Tito vztrajal v enakem in enako delavnem zamahu.

Že zgodaj zjutraj je prisluhnil poročilom o opravljenem delu in sodeloval pri snovanju nadaljnjih odločitev. Potem so bila srečanja z gosti, ki so si v rezidenci v idiličnem tropskem parku dobesedno podajali kljuko. Od prihoda, ko je bil najprej na uradnem obisku pri Fidelu Castru, do odhoda – še isti dan, ko se je konferenca končala, in ko je večji del noči prebedel na zasedanju, si Tito ni privoščil niti enega samega prostega dne. Skrb za končni uspeh konference in ohranitev takšne usmeritve neuvrščenosti, ki jo je tako neizbrisno in neovrgljivo zakoličil sam, mu ni dala, da bi se tudi enkrat samkrat odpravil kam iz Havane, na ogled sicer tako mikavne Kube.

Začela se je zaključna, javna seja šeste konference. Prvi se je priglasil k besedi gvinejski predsednik Seku Toure. »V imenu skupine delegacij si štejem v posebno čast predložiti v preučitev načrt tele resolucije: njegovi ekscelenci Josipu Brozu Titu, ki je med nami, da bi aktivno sodeloval pri naporih in bitkah za dobro človeštva, kljub visoki starosti in velikim obveznostim, želimo izkazati posebno priznanje.«

Potem ko je dejal, da predstavlja Tito utelešenje herojskih narodov Jugoslavije, ko je opomnil na delež naše države v pro-

tiimperialističnem boju je Toure nadaljeval:

»Predsednik Josip Broz Tito je eden od očetov-ustanoviteljev našega gibanja. Opazujemo ga, kako v letih 1959 in 1960 potuje po svetu, da bi voditelje držav, ki so opredeljeni proti imperializmu, prepričal, naj se otresejo sovražnih sil hladnovojškega sveta in osnujejo gibanje neuvrščenosti. Vidimo ga kot znanilca miru, na ladajah in v letalih. Njegovi napor in dejavnost kakor tudi prizadevanja naših velikih bratov Sukarna, Naserja, Nkrumaha, Nehruja in drugih so zaokroženi leta 1961 s sestankom predstavnikov držav, ki so razumeli pravilnost njegove poslanice...«

»Vsi vemo, da zgodovine ne ustvarjamo samo z dobrimi nameni. Ustvarja se z akcijo, s konkretnimi dejanji. Ta dejanja je izvršil človek, ki nas je mobiliziral za uresničevanje naših plemenitih ciljev. Gibanje, ki je bilo ustanovljeno, zahvaljujuč pobudi in deležu tega človeka, je zgodovinsko dejstvo – to je tudi stalno povečevalo njegov pomen in zanimanje v očeh vseh tistih, ki so trpeli, in ki so upali. Vemo, da mora imeti v zgodovini sleherni korak natančne pogoje in cilje, da lahko v prostoru in času mobilizira ljudi. Ljudi in narode, ki so objekti zgodovine, je potrebno organizirati.

Pobude lahko osvobajajo, kljub protislovjem pa morajo združevati, da bi se narodi v vsakodnevem boju približali zaželenemu smotru. Toda v vseh organizacijah so voditelji odgovorni, da prizadevanja tistih, ki se borijo ne gredo po zlu. Ko izrekamo javno in slovesno priznanje našemu velikemu tovarišu Josipu Brozu Titu, želimo predvsem poudariti njegovo neuklonljivo privrženost ciljem, ki si jih je naše gibanje zastavilo od vsega začetka. Bil je predan svojemu ljudstvu. Zato je v vseh teh letih mogel voditi svoje ljudstvo ob tolikšem občudovanju, s tako ogromno podporo in zaupanjem narodov Jugoslavije, ki ga obožujejo in vidijo v njem popolno podobo tega, kar so in kar želijo biti.

Tudi mi vidimo v njem osebnost, popolno utelešenje teženj naših narodov. Če je za zmago kateregakoli zgodovinskega podviga potrebna predanost voditelja, potem terja ta predanost tudi doslednost npravi, stališč. Resen človek je dosleden človek.

Resen človek je tisti, ki spoštuje sebe in druge. Z eno besedo, resen človek je človek načel. Naš veliki tovariš je dokazal, da je prešel v zgodovino sveta in svoje države kot človek načel. Ni mnogo ljudi na svetu, ki se morejo boriti do njegovih let. Ne vemo, ali bo kdo od tukaj navzočih zapustil ali morda celo izdal našo bitko. Prav zato izrekamo danes priznanje temu človeku, ki je ostal zvest svojemu boju, pošten, predan in učinkovit,« je dejal Seku Toure, ko je predložil konferenci v potrditev resolucijo o posebnem priznanju Titu.

Skoraj tisoč delegatov je vstalo in ploskalo nekaj minut. Koliko, bi težko rekel, tako prevzeti pa tudi ponosni in ganjeni smo bili vsi očividci tega dogodka. Tudi v Havani, kot že tolikokrat doslej, nazadnje v Colombu, pa na zgodovinskem srečanju Evrope v Helsinkih 1975 in drugod, je bil Tito ne samo starosta, tista »zadnja velika osebnost sveta« in državnik z daleč največjim ugledom. Od skupine utemeljiteljev gibanja neuvršenih je bil edini še živeči voditelj in tudi edini, ki se je udeležil vseh šestih vrhunskih konferenc. Njegova pionirska vloga za politiko neuvrščenosti sicer nikoli ni bila sporna. In vendar nas je, ker smo bili na kaj takega nepripravljeni, pobuda o posebnem priznanju v obliki re-

solucije, na zborovanju z udeležbo dveh tretjin članstva Združenih narodov, nekako presenetila.

Radostni nad tako izjemnim priznanjem, ki ga svet doslej še ni izrekel nobenemu državniku, in ganjeni, da je bilo Titu dano slišati in videti vse to, smo se nehote spraševali koliko takšnih srečanj utegne ta človek neizčrpne energije še dočakati...

Spomin nam je uhal v začetke Titovih pobud za politiko neuvrščenosti in v spoznanje, kako premočrtna je bila ta Titova naravnost, čeprav pod drugačnimi nazivi in okoliščinami, vse od prevzema partije 1937 prek Avnoja 1943, Kominforma 1948 pa do znamenitih 496 dni na Galebu in drugih njegovih potovanj miru. Vse od potovanja v Azijo na prelomu let 1954/1955 je Tito kot pionir med državniki sveta usmerjal pozornost v tako imenovani tretji svet. Ni bil samo prvi, ki je doumel, da so v tem svetu, ki se je takrat še otepal kolonializma, skrite ogromne intelektualne in gnotne rezerve in v odnosu razvitih in nerazvitih tudi usoda bodočnosti človeštva; kot eden redkih, ki so se v tistih zapletenih časih hladne vojne in negotovosti miru lahko postavljali z resnično neodvisnostjo, pa tudi s prvimi uspehi miroljubne koeksistence, je bil Tito državnik, ki je spodbudil prakso neposrednih stikov in osebnih srečanj.

Kar je bilo do takrat v navadi samo med velikimi, razvitimi in bogatimi, je Tito uveljavil tudi za srednje velike in majhne ter revnejše: neposredna državniška srečanja in vezi. Z izjemo Avstralije je ni celine, pa tudi stežka bi našli državo, kamor Tita ne bi zaneslo poslanstvo miru in sožitja, mislila dobre volje in ambasadorstvo za Jugoslavijo, ki je nepreceljive vrednosti in veličanska obveznost.

Kljub temu, da je bil Tito še za življenja nesporna in splošno priznana zgodovinska osebnost, smo tisti, ki smo ga doživljali, vendarle pričeli, da bi mogli dojeti in docela ovrednotiti pomen njegovega deleža v zgodovini nasploh in v mednarodnih odnosih še posebej.

Vsaka velika osebnost zapusti tudi veliko delo in njena značilnost je, da je to nedeljiva celota. Zato je Titovo mednarodno dejavnost, razen shematsko, nemogoče ločevati od domače. V tem smislu sta samoupravljanje in neuvrščenost neločljivo povezana celota: domača in mednarodna razsežnost istega prizadevanja, izraz in dokaz samostojnosti in samobitnosti jugoslovanske revolucije nasploh. Ni samo dialektična nuja, tudi sicer je nesporno, da bi bila izvirna pot notranjega razvoja neizvedljiva brez samostojnosti v zunanji politiki, kot bi bila tudi neodvisnost v mednarodnih odnosih neuresničljiva brez lastne poti v notranjem razvoju.

Neuvrščenost ima torej, kot je zapisal Edvard Kardelj, globoke korenine v samobitnosti narodov Jugoslavije in tudi že oprijemljive prvine v NOB. Ni torej polod kabinetne odločitve ali celo prebliska ene same, četudi Titove osebnosti.

In vendar, šele tisti, ki bodo kdaj kasneje pisali zgodovino našega časa, bodo zmožni ovrednotiti, kakšen bi bil svet brez obstoja in delovanja neuvrščenosti – na ozemlju Jugoslavije in v mednarodnih okvirih, in kolikšen je v vsem tem delež in prispevek Tita. Da je ogromen, da je neuvrščenost neločljiva od Titove osebe in osebnosti, in da je ta ena sama, veličanska, bogata in ustvarjalna celota pa je že zdavnaj neovrgljivo in splošno priznana. Kakor je v vsej svoji biti naš, tako je obenem tudi državljani sveta.

Boris Bergant

Mir – Titova prva in zadnja misel in skrb

Kot simbol vsega, kar je tvorilo vsebino Titovega življenja, boj in dela za svetovni mir in popuščanje, za zmago načel aktivnega miroljubnega sožitja, za izgradnjo novega, pravičnejšega sveta, odmeva v svetu njegova zadnja državniška poslanica. Z bolniške postelje v Ljubljani jo je naslovil nekaterim državnikom našega časa, namenjena pa je bila, po duhu in vsebini in pobudah, ki so jo narekovale, vsemu svetu, vsem narodom in vsem odgovornim ljudem našega časa.

Z njo kot da je predsednik Tito, soustanovitelj in najzaslužnejši voditelj neuvrščene gibanja, sklenil svoje plemenito prizadevanje za svetovni mir in za srečo ter napredek vseh narodov sveta.

katere nosilci so bloki, tudi ni iskanje nekakšne enakovredne oddaljenosti od blokov, pač pa je, po Titovih besedah, sad spoznanja in prepričanja, da »globalna blokovska delitev sveta ne more biti takšen izhod iz nasprotij sodobnega sveta, ki bi odpiral perspektivo demokratizaciji mednarodnih odnosov, za kar se bojujejo neuvrščene države«.

Zgodovinska je Titova zasluga pri uveljavljanju načel politike sožitja in dokazovanju njene nujnosti kot temeljnega vodila vseh narodov, če hočejo ohraniti mir na svetu.

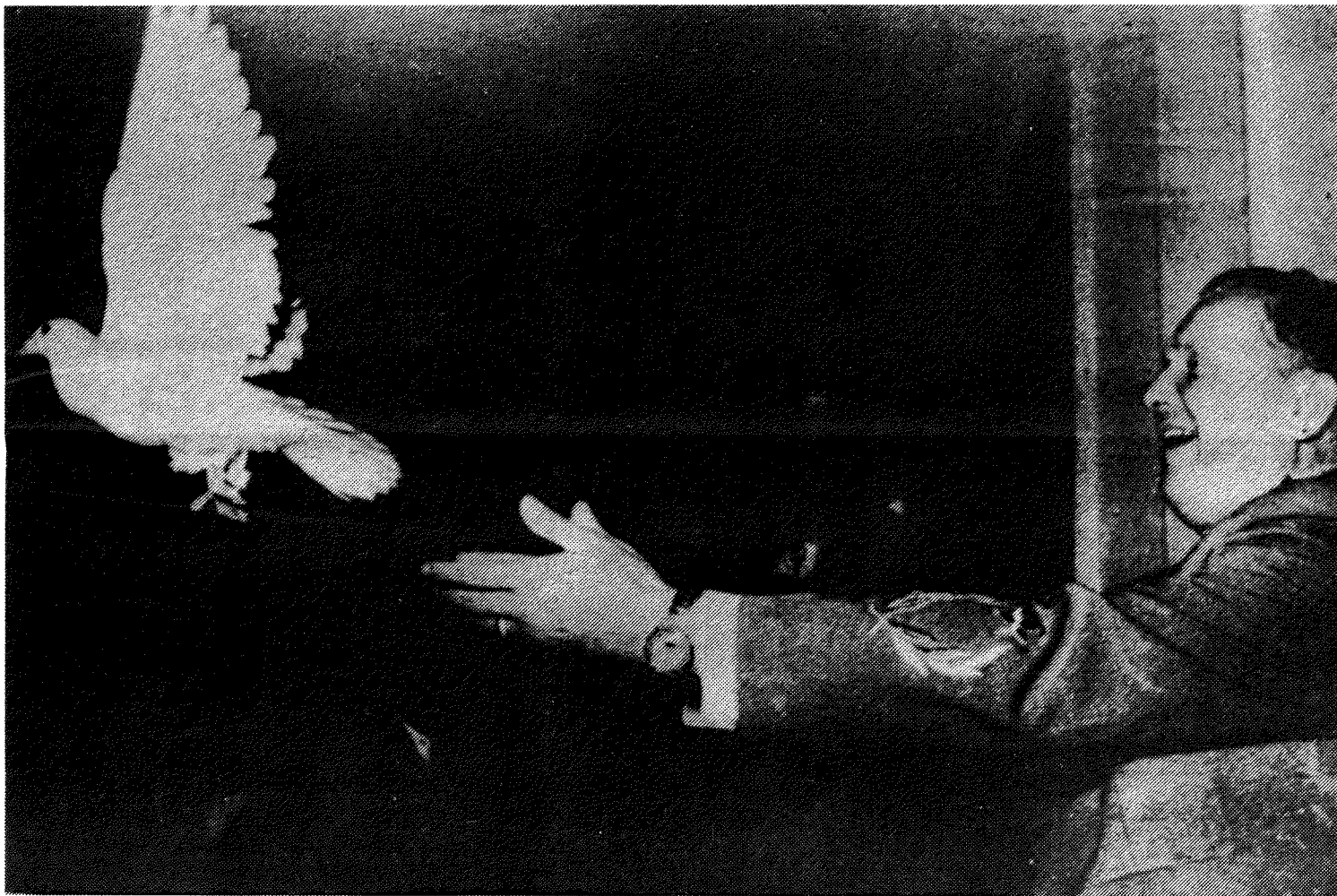
Če se bo svet danes in v prihodnje hotel obvarovati katastrofe, se bo moral zatekati k navodilom, ki jih je jugoslovanski predsednik

tem bolj je Tito v številnih svojih prikazih bistva, narave in pomena neuvrščene gibanja poglobljal njegov značaj in vlogo v svetu.

»Po svojem družbenozgodovinskem bistvu,« je govoril Tito na desetem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije leta 1974, »je politika neuvrščene protiimperialistična in protihegemonskična, in zato ni in ne more biti nikogaršnje orodje, niti rezerva kogarkoli in katerekoli druge politike. To izhaja iz dejstva, da je nastala kot izraz boja za neodvisnost in enakopravnost narodov. Njen protiimperialistični značaj je objektivno zasnovan in ni odvisen od tega, ali je to priznано ali ne.«

Kot nepretrgana rdeča nit se skozi vsa Titova

Tito – človek zgodovine in naše prihodnosti

Nesprenmenljiva logika Titovih nazorov o svetu in odnosih na njem povezuje to poslanico in njeno vsebino z vsebino vsega tistega, kar je Tito izpovedoval, učil, bodril in svaril desetletja svoje obsežne in za mir ter napredek sveta tako neprecenljive mednarodne dejavnosti.

Že na začetku svojih zgodovinskih poti miru, na katerih je Tito snoval in oblikoval novo mednarodno politično silo, neuvrščeno gibanje, je vedel, kaj hoče in kam naj neuvrščeni usmerijo svoje delovanje.

»Zakaj smo za enakopravnost v odnosih med narodi in državami in proti vmešavanju v notranje zadeve drugih držav,« se je vprašal predsednik Tito, ko je govoril v indijski parlamentu konec leta 1954, in navedel tri bistvene razloge: »prvič, ker se s takim vmešavanjem krni in ogroža neodvisnost držav, ki so žrtve vmešavanja, drugič, ker se v tem najbolj očitno izraža politika delitve sveta na vplivna območja, kar nosi v sebi prvine nevarnosti vojaških spopadov, in tretjič, ker se s tem preprečuje proces integracije narodov, ki ni možen med nadrejenimi in podrejenimi.«

Titu gre izjemno mesto v krogu neuvrčenih držav, ker je s pronicljivostjo svoje analize vseh gibanj na svetu in z izjemno državniško razsodnostjo ter daljnovidnostjo vedno znal izhajati iz konkretne stvarnosti sveta, pa vendar hkrati tako kot nihče drugi nenehno odkrivati vizijo prihodnosti ter razlagati bistvo družbenozgodovinske vloge gibanja neuvrčenosti. Jasen in dosleden je bil vselej pri razlagi neblokovega jedra politike neuvrčenosti, ki ni niti izraz vnaprejšnega upiranja velikim silam, pač pa politiki sile,

razgrnil pred vso svetovno javnostjo v svojem znamenitem govoru na zasedanju generalne skupščine Združenih narodov jeseni leta 1960: »Da bi se bil sodobni svet sposoben uspešno spoprijeti s problemi, o katerih sem govoril, in z vsemi drugimi problemi, od katerih sta odvisna mir in prihodnost človeštva, je nujno, da vsi narodi, brez razlike, sprejmejo načela koeksistence, in še več, da jih izvajajo v medsebojnih odnosih povsod in ob vsaki priložnosti.«

Bistvo miroljubne in aktivne koeksistence vsebuje, po našem mnenju, pomembne prvine, ki danes še niso splošno sprejete v mednarodnih odnosih, zaradi česar se na razne načine vse bolj zastrupljajo odnosi med narodi in državami na svetu. Prvo temeljno načelo koeksistence, kot jo mi pojmujemo, je to, da različni družbeni sistemi ne smejo biti razlog za vojne spopade in zavora za mirno sodelovanje med narodi in državami. Drugo temeljno načelo miroljubne koeksistence je to, da razne sporne probleme rešujemo po mirni poti, da pa silo in vojno izvršimo iz prakse v mednarodnih odnosih. Tretje temeljno načelo je to, da spoštujemo obveznost nevmešavanja v notranje zadeve drugih narodov in držav in pravico vsakega naroda, da sam ureja svoj notranji razvoj in življenje. Potemtakem se koeksistenca med narodi danes vse bolj vsiljuje ne samo kot praktična nujnost, pač pa kot imperativ v sedanjih razmerah. Druge izbire namreč tudi ni, razen skoraj stalne hladne vojne, hoje »po robu vojne«, in končno, prave vojne, ki bi pomenila popolno uničenje.«

Kolikor bolj je šlo neuvrščeno gibanje, tudi in predvsem po zaslugi Tita in Jugoslavije, v širino,

prizadevanja vleče njegova nenehna skrb in prizadevanje za ohranitev enotnosti neuvrčenega gibanja kot pglavitnega pogoja za učinkovitost in uspešnost neuvrčenih držav v boju za demokratizacijo mednarodnih političnih in ekonomskih odnosov, za neodvisnost in enakopravnost vseh narodov. Vneto je zato Tito zavračal vse poskuse cepitve neuvrčenega gibanja in težnje, da bi spremenili njegovo naravo in značaj.

»Trdno sem prepričan,« je govoril Tito na enajstem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije, »da lahko neuvrščene države prebrodijo vse nevarnosti in ohranijo enotnost, ki je v interesu vsake neuvrščene države in vseh skupaj. Samo združeni lahko uresničimo skupna hotenja in dosežemo, da bo vsak ostal neodvisen in samostojen v svojem razvoju.«

Šesta, v mnogih ozirih najtežja in tudi najbolj pomembna konferenca neuvrčenih držav, je vsa izzvenela v duhu resnične privrženosti članic vsem izvirnim načelom neuvrčenosti, ki so v tako veliki meri sad Titove misli in njegovega dela. Zato lahko danes še bolj daljnovidno kot prej zvenijo njegove besede na havanski konferenci: »V tem trenutku sta naš trajni interes in naš strateški cilj, da nadalje uveljavljamo temeljna načela politike neuvrčenosti in da na temelju tega krepimo solidarnost, enotnost in akcijsko sposobnost gibanja neuvrčenosti. To so zanesljivi kačipoti našega gibanja v prihodnosti. Samo tako bomo lahko uspešno pripomogli h graditvi sveta, za katerega si prizadevamo.«

Drago Košmrlj

Neuvrščene dežele se morajo še bolj uveljaviti kot aktiven dejavnik v mednarodnih odnosih. Če bodo združile svoja prizadevanja in če bodo enotno nastopale na mednarodnem prizorišču, potem bodo lahko veliko storile. Ne zadostuje, da bomo samo vest človeštva, marveč moramo biti moč, ki dejavno prispeva k ustvarjanju njegove lepše prihodnosti...

Tito - človek zgodovine in naše prihodnosti

Ljudstvu, ki ima takšno
mladino, se ni bati pri-
hodnosti

11. maj 1946

Srečanja s tovarišem Titom

Janez Kocijančič-Stojan živi danes kot upokojeni polkovnik v Ljubljani. Njegova pot se je večkrat križala s potjo predsednika Tita. Vsako srečanje se mu je vtišnilo v spomin kot nekaj enkratnega, vsako nosi v sebi nekaj posebnega, nepovnljivega. »Mislim, da je srečen vsak, ki je lahko stal pred njim, mu stisnil roko ali celo izmenjal besedo, dve,« razmišlja tovariš Stojan.

»Beograd je sijal v tistem prvem maju svobode 1945, ko je pesem grmela po beograjskih ulicah in so bili mladinci vsi do zadnjega na nogah, pripravljeni, da začnejo od prvega dne dalje graditi novo Jugoslavijo.

Bil je 9. maj. Kot pripadniku enot KNOJ so mi na 1. paradi zaupali zavarovanje tribune, s katere je govoril množici tovariš Tito.

Jeseni sem postal slušatelj oficirske šole KNOJ v Beogradu. Takrat sem ga spet srečal in prvič spregovoril z njim nekaj besed. Ne spominjam se jih, vem pa, da se je zanimal za naše uspehe pri šolanju. Takrat nisem mogel razumeti, da ga kot vrhovnega poveljarja zanimajo naše vsakodnevne drobne skrbi. Preseñtela me je njegova neposrednost in preprostost, s katero je znal pregnati še zadnje ostanke treme, ki jih ima človek pred svojimi predstojniki. Ob slovesu smo mu obljubili, da bomo izpolnili to, kar domovina od nas pričakuje, on pa je dejal: »Se se bomo srečali,« se vzpodbudno nasmehnil in odšel.

Leta 1954 je bil Janez Kocijančič starešina enote v kasarni Koniška šola v Zemunu.

»Klic z ministrstva narodne obrambe, da se moram takoj javiti, me je spravil iz tira. Do tedaj me niso še nikoli klicali. Le kaj sem storil napačnega? S takimi turbnimi mislimi sem ves prestrašen potikal na vrata ministrstva. Kar sem v naslednjih trenutkih izvedel, nisem mogel verjeti: bil sem med kandidati za predajo štafetne palice maršalu v imenu Jugoslovanske ljudske armade.

Dan mladosti se je približeval z vso naglico. Še deset dni. Sam sem moral spraviti skupaj pozdravne besede. Le kaj naj mu rečem? Sedel sem za mizo, podpiral glavo z rokami, pa spet hodil gor in dol po sobi ter razmišljal: Kako bom stopil k svojemu vrhovnemu komandantu, pred katerim sem odgovoren kot vojak, po drugi strani pa kot član partije? Težko je zbrati in izraziti občutke tistih trenutkov. In ko mi je končno uspelo napisati pozdravni govor, so moji ocenjevalci zmajali z glavo: »Predolg je. Kdo pa misliš, da te bo poslušal?« Krajšal sem in krajšal, pa mi nikakor ni uspelo najti pravega zvena. Zalučal sem zmečkane liste v koš in napisal nov pozdrav, tokrat čisto kratek.

Dan pred predajo štafete smo se v zgradbi Ljudske mladine Jugoslavije v Beogradu zbrali vsi nosilci štafetnih palic. Takrat je namreč še predajala vsaka republika svojo štafeto, z voščili, pisanimi iz svojega življenja in dela lastnih ljudi. Poleg predstavnikov vseh republik, združenih v jugoslovanskih mejah, sta prišla še predstavnika Koroške in Julijske krajine, pa predstavnik Planinske zveze Jugoslavije in obmejnih enot Jugoslavije ter jaz kot predstavnik JLA. Odšli smo na izlet na Avalo. Vsak je s seboj nosil strah pričakovanja jutrišnjega dne, pa tega ni hotel pokazati. Občutili smo, da nas bo poslušala cela Jugoslavija, ne samo tisti, ki bodo prisotni.

Bil sem na čelu kolone. Prvi bom segel v roko tovarišu Titu. Ob vходу v alejo pred Belim dvorom sem od predzadnjega nosilca prejel štafeto palico. Trdno sem stisnil pest, kot bi v palici iskal oporo za naslednjih nekaj trenutkov. V lahkem teku kakih dvesto ali tristo metrov sem se bližal marmornati zgradbi. Na prostoru pred njo je bila razprostrta preproga. Ob strani sem mimogrede zaznal zelene vejice asparagusa. Nekje od daleč je prihajala do mojih ušes godba. Še deset metrov... Maršal je stopal po stopnicah, za njim pa predstavniki vlade, skupščine, partije, generali, levo in desno diplomatski zbor, pionirji in mladinci. Pogled na

levo mi v hipu preleti kolono. Pristopim. Zberem ves svoj pogum in misli, ki so me hotele prav tedaj zapustiti. »Dragi tovariš Tito! V tej štafetni palici so pozdravi in najlepše želje naše armade za vaš rojstni dan...« sem slišal svoje besede. Moj glas je bil sedaj odločen. Zdelo se mi je, da se je njegov zven zliil z maršalovim globokim pogledom. »Najlepše se zahvaljujem armiji,« je dejal preprosto, ko mi je stisnil dlan.

Vrnil sem se na svoje mesto. Ostali nosilci štafete pa so drug za drugim stopali predenj, vsak s svojim strahom in obenem z veseljem in srečo in ponosom.

»Sedaj pa,« je dejal tovariš Tito, »bodite moji gostje, dragi nosilci štafet.« Stopali smo za njim v dvorano Belega dvora, kjer so mu golobarji predali nosilca štafete – goloba z listkom voščil.

Za obloženo mizo tesnobe ni bilo več. Jez, ki smo ga še prejšnji dan čutili, ko smo se sprehajali po Avali, je popustil. Bilo je pravo srečanje veselja in radosti. Skozi smeh in šalo je tovariš Tito našel besedo za vsakega izmed nas. Zdelo se nam je, da smo že leta dolgo skupaj, in da nas nič več ne more ločiti.

Tisto noč nismo spali. Trenutki srečanja s tovarišem Titom so prihajali v zavest. Vsak drobec smo spet in spet podživljali. Odnegli smo s seboj spomin, ki ga ne bo nikoli prekril prah pozabe. Poglejte, letos je že šestindvajset let tega...« je dejal tovariš Stojan in s pogledom obstal na fotografiji, s katere se smehljajo mladi obrazi, saj sredi med njim stoji njihov voditelj.

»Potem sem še nekajkrat srečal maršala,« nadaljuje Stojan, »na zemunskem letališču in na desetih prvomajskih paradah. Poleg tega sem imel čast, da sem bil ob petindvajsetletnici osvoboditve pomočnik komandanta parade in tako deležen velikih besed zahvale tovariša Tita. Sicer pa me je službena dolžnost privedla v gardo. Sukal sem se okrog njegovih rezidenc v Beogradu, opazoval sem ga v sprehodih po parku. Nikoli ni šel mimo, ne da bi se ustavil in izmenjal nekaj preprostih besed o čisto preprostih stvareh.

Zadnjič sem ga srečal na paradi ob tridesetletnici osvoboditve. Kot vedno, nas je tudi tokrat radostno sprejel. Jaz pa sem, kakor nekoč v mladih letih, želel, da bi mu bil čim bližje, in da bi ta dan trajal čim dlje.

Živa Drole

Žalost je poletela iz Jugoslavije v širni svet

Priljubljenost, predvsem pa izjemno spoštovanje vreta iz zares številnih izrazov sožalja, ki jih našim narodom pošiljajo državniki, znane osebnosti, zamejci, zdomci in drugi. Našim ljudem po vsem svetu je žalost kot nam doma zajela srca. Veliko izgubo pa čutijo in izražajo tudi predstavniki cele vrste malih dežel sveta, ki jim je bil naš Tito zgled in spodbuda, sinonim upanja in zmage. V mnogih deželah sveta so proglasili večdnevno žalovanje za našim Titom in tudi tisti, ki jim Jugoslavija, svobodna, neodvisna, socialistična in samoupravna ni preveč pogodu, so se morali pokloniti pred veličino našega Tita.

Izrazi sožalja od vsepovsod

Sandro Pertini: »S smrtjo predsednika Tita je človeštvo izgubilo borca, ki se je vztrajno boril za načela svobode in pravičnosti.

Jugoslovanski narodi so izgubili svojega uglednega voditelja, vendar bodo vedno čutili, da je na čelu razvoja izvirnih revolucionarnih izkušenj in odločenosti, trdne obrambe lastne neodvisnosti in enotnosti brez iskanja tuje pomoči.

Neuvrščene dežele – tretja sila, nujno potrebna svetu, ki s svojo velikansko neosveščenostjo pogosto prihaja na rob jedrskega prepada – bodo ostale združene, če bodo ohranjale živo misel in zgled predsednika Tita.

Bil je poslednji velikan druge svetovne vojne, ki odhaja zato, ker je bil prvi v boju za dosego in obrambo neodvisnosti svojega ljudstva.

Zmagal je v vseh bitkah, v katerih je bil protagonist: izgubil je samo poslednjo – s smrtjo.

Hua Guofeng: »Jugoslovanski narodi so izgubili svojega velikega voditelja, mednarodno komunistično gibanje nezlomljivega in prekaljenega veterana, svetovni mir in človeštvo znanega in priznanega aktivista, kitajsko ljudstvo pa spoštovanega starega bojnega tovariša.« je zapisano v skupni izjavi predsednika CK PK Kitajske in premiera Hua Guofenga ter predsednika stalnega komiteja vse kitajskega ljudskega kongresa Ye Ciangyinga.

Willy Brandt: Predsednik nemške socialdemokratske stranke je dejal: »V imenu nemške socialdemokratske stranke vam izražam najgloblje sožalje ob smrti predsednika Tita. Njegova smrt ne pomeni le odhoda vodilnega človeka moderne Jugoslavije. Vsi, prav vsi smo izgubili hrabrega borca za mir in sodelovanje. Skupaj z vami žalujemo za velikim človekom našega časa.«

Konstantin Karamanlis: »Grško ljudstvo je vest o smrti predsednika prijateljske Jugoslavije maršala Tita sprejelo z globoko bolečino. Ob najinih številnih srečanjih sem imel priložnost, da sem ga dodobra spoznal in ocenil njegove človeške in politične vrline. Predsednik Tito, ki se je nenehno boril za neodvisnost svoje države med vojne in v miru, je v zgodovini Jugoslavije zavzel odločilno mesto. Njegova nenehna prizadevanja za krepitev svetovnega miru pa so mu ustvarila enako mesto tudi v mednarodnem življenju. Ob smrti velikega jugoslovanskega domoljuba, ki je vse svoje življenje žrtvoval domovini, vam pošiljam v imenu vlade in v svojem imenu najgloblje sožalje.«

Edward Gierek in Henrik Jablonski: »Globoko prizadeta spričo smrti predsednika SFR Jugoslavije in predsednika Zveze komunistov Jugoslavije, tovariša Josipa Broza Tita, se pridružuje vam in bratskim jugoslovanskim narodom v globoki žalosti nad to hudo izgubo.

Vse življenje tovariša Josipa Broza Tita je bilo neločljivo povezano z bojem jugoslovanskih komunistov za nacionalno in socialno osvoboditev, z aktivno, nad štirideset let trajajočo dejavnostjo na čelu komunistične partije, z izgradnjo in razvojem socialistične Jugoslavije in njenega mednarodnega položaja.

Pod neposrednim vodstvom maršala Tita so se jugoslovanski narodi zmagovito borili pred hitlerjevskim osvajalcem utrdili svojo enotnost in dosegli velike uspehe v socialistični izgradnji.

Odšel je ugledni delavec mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja, ugledni državnik, ognjevit patriot in revolucionar, ki je bil po svetu deležen splošnega spoštovanja in ugleda kot eden od ustanoviteljev gibanja neuvrščenih dežel kot neutrudni nosilec ideje, plemenite ideje bratstva, prijateljstva in sodelovanja med narodi in kot neuklonljivi borec za veliko stvar miru, napredka in socializma. Med poljskimi komunisti in v vsem našem narodu bo večno ostal neizbrisen spomin na tovariša Josipa Broza Tita, prisrčnega in trdnega prijatelja Poljske, ki je veliko prispeval k utrditvi in razvoju prijateljstva ter vsestranskega poljsko-jugoslovanskega sodelovanja.

Lopez Portillo: »Mehika se je identificirala s Titom, voditeljem nad voditelji, enim izmed velikih ljudi svetovne zgodovine zaradi njegove vloge mednarodnega borca za pravico, za mir in izkoreninjenje globokih vzrokov bojaželjnosti in hegemonizma, neenakopravnosti narodov in držav...«, mehiški predsednik je še dejal: »V imenu vlade in narodov Mehike izražam vladi in narodom Jugoslavije globoko sočutje zaradi smrti maršala Tita, graditelja nove jugoslovanske države, skovane v akciji orjaških političnih razmer, sadu spoštovanja manjšin in sposobnosti razvijanja enotnosti v različnosti.«

Gliscard d'Estaling: »Francija in francosko ljudstvo so z vami v globoki žalosti, ki se je zgrnila nad Jugoslavijo. V njunem imenu izkazujem spoštovanje borcu, ki je med drugo svetovno vojno vodil junaški boj svoje države za njeno osvoboditev, državnemu voditelju, ki je posvetil petintrideset let oblikovanju izvirnega modela organizacije, ki ustreza težnjam jugoslovanskih narodov pa tudi mednarodnemu voditelju, ki je znal ohraniti svobodo in neodvisnost svoje države, poleg tega pa zelo visoko dvignil avtentični glas neuvrščenosti v svetu. Jugoslaviji, ki je z naukom preminulega velikana veliko bogatejša, pošilja Francija sožalje in želje, ki jih preveva vera v prihodnost.«

Kurt Waldheim: »Z globokim obžalovanjem in žalostjo sem sprejel vest, da je umrl predsednik Tito. Z njegovo smrtjo je izgubil svet velikega državnika, vaša država in ljudstvo pa graditelja sodobne Jugoslavije. Pod njegovim predanim vodstvom je postaja Jugoslavija pomemben in visoko cenjen član svetovne skupnosti ter odigrala ključno vlogo pri delu Združenih narodov. Opredelitev predsednika Tita, pri kateri je vztrajal vse svoje življenje za mednarodno razumevanje in svetovni mir, je bila za našo organizacijo najbolj pomembna. Ta opredelitev je skupaj z njegovim neodvisnim duhom in daljnosežno vizijo prišla do izraza tudi pri njegovi zgodovinski vlogi enega od ustanoviteljev neuvrščenega gibanja.

Imel sem srečo spoznati predsednika Tita in ob številnih priložnostih sta mi bili njegova modrost in daljnovidnost v pomoč. Vsi mi v Združenih narodih globoko obžalujemo njegovo smrt...«

Rudolf Kirchschläger: »Vest o smrti predsednika SFRJ maršala Josipa Broza Tita je globoko pretresla tudi avstrijsko ljudstvo. Socialistična federativna republika Jugoslavija in jugoslovansko ljudstvo sta ob smrti tega izjemnega državnika utrpela nenadomestljivo izgubo. Maršal Tito je s svojim izjemnim političnim delovanjem in neutrudnim delom zgradil trajne vrednote. Njegova človeška vrline, znanje in trdna želja za skupno delovanje in delo vseh narodov v korist miru, za katerega se je ves čas uspešno boril, bodo ostali v trajnem in globokem spominu avstrijskega ljudstva. Sprejmite moje najgloblje sožalje ob smrti predsednika Tita.

Tudi zamejci žalujejo

Doktor Franci Zwitter je ob novici o smrti tovariša Tita dejal: »V tem težkem, z resno skrbjo in tiho bolečino pričakovanem trenutku splošne žalosti, ko je neizprosna in nespremenljiva usoda postala resnica, čutim najprej potrebo, da v imenu Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in širše Koroške narodnostne skupnosti izrečem predsedstvu, zvezni skupščini in zveznemu izvršnemu svetu SFRJ ter vsem jugoslovanskim narodom in narodnostim iskreno sožalje ob smrti predsednika republike maršala Tita. Koroški Slovenci in še posebej koroški slovenski partizani, ki smo se borili pod junaškim vodstvom maršala Tita v vrstah jugoslovanske osvobodilne vojske na strani zavezniških in asociiranih sil proti fašizmu, se kot del slovenske narodne celote, kot slovenska narodna skupnost v Avstriji v globokem spoštovanju pridružujemo žalosti vseh jugoslovanskih narodov, ker se zavedamo, kako tragična in usodna je nenadomestljiva izguba te enkratne zgodovinske osebnosti za jugoslovansko državo in njene narode, pa tudi za našo koroško slovensko narodno skupnost in za ves svet...«

★

Predsednik slovenske kulturne in gospodarske zveze iz Trsta **Boris Race-Žarko** je ob Titovi smrti izjavil: »Čeprav smo vedeli, da je njegova bolezen resna, in da se bori s smrtjo, smo vendar upali, da bo premagal tudi bolezen, da bo dosegel še eno zmago, kakor jih je že toliko.« Nato je Boris Race nadaljeval: »Tito je tudi naš, ne samo zato, ker smo del slovenskega naroda, temveč tudi zato, ker smo v narodnoosvobodilnem boju sodelovali pod njegovim vodstvom, ker je v svoji zunanji politiki pomirjevanja in vzpostavljanja dobrih odnosov med državami postavil temelje prijateljskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo, kar se pozitivno odraža tudi v življenju naše narodnostne skupnosti. Naš je bil tudi zaradi naporov, ki jih je vlagal v boju za mir, sodelovanje med narodi in za mirno reševanje vseh mednarodnih problemov in zaradi uspehov, ki jih je pri tem dosegal...«

CENTRALNEMU KOMITEJU ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

V globoki bolečini vam izražamo člani ZZZB NOV Slovenije in aktivisti Osvobodilne fronte slovenskega naroda iskreno sožalje ob izgubi našega dragega maršala Tita, vrhovnega komandanta, revolucionarja, legendarnega voditelja, narodnega heroja in organizatorja NOB in socialistične revolucije. Z njim smo izgubili iniciatorja izgradnje socialistične samoupravne družbe, borca za mir, sodelovanje in enakopravnost vseh narodov sveta. Nekdanji borci NOV Slovenije in aktivisti OF slovenskega naroda vam v tem težkem trenutku za delavski razred in vse delovne ljudi in občane naše socialistične Jugoslavije obljubljam, da bomo čvrsto vztrajali na poti, po kateri nas je zmagovito vodil tovariš Tito. Krepili, razvijali in poglobljali bomo bratstvo in enotnost ter enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti ter odločno branili pridobitve naše revolucije.

Predsedstvo RO ZZZB NOV Slovenije
Ljubljana, 4. 5. 1980

PREDSEDSTVU SFR JUGOSLAVIJE BEOGRAD

Člani ZZZB NOV Slovenije in nekdanji aktivisti Osvobodilne fronte slovenskega naroda vam v težkem trenutku za naše narode in narodnosti izrekamo iskreno sožalje ob izgubi našega dragega predsednika Tita, legendarnega komandanta NOB, graditelja socialistične samoupravne Jugoslavije, borca za mir in enakopravne odnose med narodi sveta.

Ponosni, da smo se bojevali pod Titovim vodstvom, obljubljam, da bomo strnjeno nadaljevali njegovo pot in čuvali največjo pridobitev naše revolucije in jamstvo naše bodočnosti, bratstvo in enotnost ter enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Predsedstvo RO ZZZB NOV Slovenije
Ljubljana, 4. 5. 1980

Na naslov ZZZB NOV Slovenije je prispela vrsta brzojavk z izrazi žalosti in sočustvovanja:

v brzojavki **Zveze koroških partizanov** je zapisano: »Ob veliki izgubi s smrtjo maršala, tovariša Tita, človeka revolucionarja in velikega borca za mir, mi vsi koroški partizani, ki smo se skupno z njim borili proti fašizmu, izrekamo njegovi družini, vsemu delovnemu ljudstvu Jugoslavije in vsem borčevskim zvezam Jugoslavije najgloblje sožalje. Njegov lik bo vedno ostal kot simbol trdnosti, pravičnosti in miru v naših srcih.

★

Kot del velike bolečine ob smrti našega tovariša maršala Tita sprejmite iskreno sožalje namestnika komandanta rezjanskega bataljona Briškobeneškega odreda Artura Siega iz Režije.

Veronski partizani globoko presunjeni ob izgubi tovariša predsednika Tita sočustvujejo v veliki žalosti sveta in še posebej jugoslovanskega ljudstva.

Renato Butturini
predsednik ANPI Verona

★

Slovenski partizani iz Furlanije-Juljske krajine globoko prizadeti ob izgubi maršala Tita, pomembnega komandanta NOVJ, ljubljenskega predsednika Jugoslavije z odliko branilca miru in prijateljstva med narodi z bolečino spuščamo naše zastave in s tem izražamo svojo veliko žalost in sožalje z borci NOV Slovenije in cele Jugoslavije.

Federico Vincenti
predsednik ANPI dežele Furlanije-Juljske krajine

★

Združenje goriških borcev ANPI je ZZZB NOV Slovenije v brzojavki poslalo sožalje, v katerem izraža spoštovanje do tovariša Tita ter poudarja skupna načela, za katera so se italijanski borci borili skupaj z našimi med drugo svetovno vojno in za katera so se pripravljali boriti tudi v prihodnje.

Dragi naš tovariš Tito

Vsa Ljubljana – mesto heroj – in z njo vsi delovni ljudje in občani Socialistične republike Slovenije se poslednjikrat poslavljamo od svojega velikega sina, častnega občana Josipa Broza Tita. Poslavljamo se od tebe, dragi tovariš Tito, z nami pa ostaja in nas povezuje na poti prihodnosti čvrsta, enotna, stabilna Titova socialistična samoupravna Jugoslavija, veličasten in trajen spomenik tvojega dela. Vsak dan, na vsakem koraku smo spremljali tvoj boj za življenje, toda, kar ne moremo dojeti, da je kruta smrt iztrgala iz naše srede organizatorja in voditelja delavskega razreda, človeka, ki je prebudil Jugoslavijo; velika sveta iz malega naroda; prvega borca in heroja partizanske vojske, osvobodilnega boja in socialistične revolucije; voditelja jugoslovanskih narodov in narodnosti; državljana in državnika sveta; da je utrpilo plemenito srce velikega borca za mir in socializem, da smo ostali brez tebe, našega draga Tita.

S tabo nam je smrt vzela najdražjega in najplemenitejšega človeka, prijatelja, voditelja, ki ga vsi neizmerno cenimo, spoštujemo in ljubimo. Vzela nam je velikana, ki se je s svojimi idejami, dejanji in vizijo vrstel v nas in ostal del nas, del sodobnega sveta. Naša žalost je toliko večja in bolečina toliko ostrejša, ker si kot častni občan Ljubljane vodil boj za življenje in umrl med nami. Med nami si zadnje dni svojega bogatega življenja med nami, smo na delovnih mestih, v samoupravnih organih – povsod, kjer bijemo boj za socializem, skrbneje in še bolj zvesto, zavzeto in odgovorno kot doslej, uresničevali tvoje prepričljive, vedno spodbujajoče ideje, zamisli in naloge. Tudi tako smo se hrabрили, se spodbujali s tvojo hrabrostjo in se ti, vsak dan posebej, pridruževali v tvojem boju za zdravje in življenje, ki smo ti ga vedno iz srca želeli. Srca stiska neizmerna bol, besede odpovedujejo.

S tvojo smrtjo smo izgubili predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije, predsednika Zveze komunistov Jugoslavije,

Titove jasne misli: »Tujega nočemo, svojega ne damo«, »Bratstvo in enotnost«, »Tovarne delavcem«, »Delajmo, kot da bo sto let mir in bodimo pripravljeni, kot da bo jutri vojna«, »Nič se nam ne more dogoditi, če smo enotni in pripravljeni« in mnoge druge ostajajo nam in svetu jasne smeri dela in akcije, realne, prepričljive in v naša srca trajno vsajane vizije, ki povezujejo in bodo povezovali ljudi v boju za socializem na osnovah samoupravljanja, ne glede na politično pripadnost in pogled na svet.

Dragi naš Tito! Vedno znova si se z vsem svojim življenjem in delom potrjeval kot dosleden, neustrašen revolucionar in humanist. Kot borec – komunist si za vse čase vklesal svoje ime v zgodovinska dejanja doma in v svetu in se nenehno boril za komunistične ideale, za ideale delavskega razreda, za socializem, svobodo, demokracijo, enakopravnost in mir. Pod tvojim vodstvom smo dvignili Jugoslavijo iz zapostavljene, podrejene, nerazvite, razdeljene in v svetu nepoznane dežele v močno, enotno, svobodno, demokratično, v svetu znano, cenjeno in povsod uveljavljeno socialistično samoupravno skupnost enakopravnih narodov in narodnosti, ki je zaradi svoje neuvrčenosti aktiven činitelj stabilnosti, miru in napredka v svetu.

Globoka žalost nam niti za trenutek ne jemlje poguma, odločnosti in pripravljenosti, da vztrajamo, z dvignjeno glavo, ponosni in organizirano nadaljujemo s tvojim delom, da gremo po tvoji, Titovi in naši poti. Tito smo in ostajamo mi vsi. Tito je naše življenje in bodočnost. Vsa Jugoslavija je in ostaja – Tito. Ostajamo še trdnješi, enotni, močni, z jasnim pogledom v prihodnost, na poti socializma, ki smo jo s teboj na čelu oblikovali, gradili in uresničevali. Privrženost tebi in tvojemu delu bomo izkazovali z dejanji.

»Mi smo Titovi, Tito je naš« – prav to geslo dobiva sedaj najgloblji smisel, pomen in usmeritev. Zaupanje v tebe je bilo in ostaja zaupanje in opredelitev za socializem na temeljih samoupravljanja; za oblast delavcev in vseh delovnih ljudi; za bratstvo, enotnost in enakopravnost vseh naših narodov in narodnosti; za hitrejši razvoj proizvodnih sil in svobodo ter demokratično življenje; za politiko

Obljubljamo, nadaljevali bomo Titovo pot!

Tita uvrščajo med najznamenitejše vojskovodje v zgodovini vojn. Njegova trajna zasluga je v tem, da je dokazal možnost uspešnega oboroženega boja tudi proti večkrat močnejši imperialistični sili. Njegove politične in strateške ideje in praktične rešitve na tem področju so postale last vseh narodov, ki se bojujejo za svobodo in neodvisnost ali pa se branijo pred zunanjim pritiskom in nasiljem. To je njegov prispevek k boju narodov za dokončno osvoboditev.

Tito je bil globoko miselna osebnost, preden se je odločil, je vselej vsestransko pretehtal konkretne razmere in predvidel ne le bližnje temveč tudi daljnosežne posledice novih podvigov. Tako težavne vojne ni mogel voditi samo z reševanjem konkretnih problemov, ki jih je vsiljevala sodobna praksa, temveč je tudi vsakodnevne taktične probleme pretehtal v zdaleč širšem strateškem okviru, v okviru celote revolucionarnih sprememb. Tako je ravnal zato, ker je v vojno stopil kot izoblikovan revolucionar, ker je poznal znanstvene zakonitosti vojskovanja in revolucije in je zato globlje in dlje prodiral v tisto, kar nastaja kot neposredna vojna stvarnost. Zato sta se v Titovem delu teoretičen odnos do vojne in vojskovanje kot praksa tako trdno zlivala v strnjeno celoto.

Z genialno daljnovidnostjo je vselej pravočasno oblikoval in razvijal vojaško organizacijo in jo prilagajal novim razmeram vojskovanja. Ker smo imeli na čelu takšnega vrhovnega poveljnika, smo se lahko bojevali z veliko bolj oboroženimi in številčno močnejšim sovražnikom in vselej zmagovali.

Pomen njegovih znanstvenih in praktičnih dosežkov se ne omejuje le na tisto vojno, ki smo jo bili pod njegovim vodstvom, temveč ima vsestranski pomen tudi za vse bodoče hude dni, če bi jih kdaj doživeli. Zato bomo, tudi če bi se znova znašli v položaju, da se moramo bojevati proti napadalcu za svobodo svoje države, to počeli prav tako vztrajno in poznavalsko kot tedaj, ko je Tito poveljeval našim oboroženim silam, kajti njegove misli in stališča so vtakani v naš sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Kot vrhovni poveljnik je izrekel geslo: »Ni brezizhodnih okoliščin«, in te njegove besede so se globoko zakoreninile v način mišljenja in ravnanja naših ljudi v vojni in miru. Te besede spodbujajo k iniciativi in odgovornosti, vztrajnosti v prizadevanjih in odločnosti, da premagamo vse težave.

Ko se v imenu oboroženih sil socialistične Jugoslavije, ki jim je poveljeval od uporniškega leta 1941 do današnjega dne, poslavljamo od tovariša Tita, se zaobljubljamo, da se bomo zgledovali po njem, da se bomo pripravljali na obrambo države in se bojevali, če bo to potrebno, tako kot smo se bojevali pod njegovim poveljstvom. Obljubljamo, nadaljevali bomo Titovo pot. Samo tako bomo vredni tega velikega Titovega dela in sreče, da smo živeli in delali v Titovem času.«

(Armadni general Nikola Ljubičić, na žalni seji oboroženih sil, 6. maja 1980)

V domu JLA v Ljubljani je bila 6. marca žalna seja poveljstva ljubljanskega armadnega območja. Potem ko so prisotni z enominutnim molkom počastili spomin na tovariša Tita in ko so izzveneli zvoki državne himne, je o liku predsednika SFRJ in vrhovnega komandanta oboroženih sil, ki je bil večkrat gost pripadnikov JLA na ljubljanskem armadnem območju, spregovoril poveljnik ljubljanskega armadnega območja in član CK ZKJ generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok.

»Umrl je tvorec zasnove splošne ljudske obrambe, brezkompromisen borec za mir v svetu. Njegova smrt pomeni nenadomestljivo izgubo za Jugoslavijo in svet. Toda njegovo delo bo večno živelo v nas,« je začel general Tavčar. V nadaljevanju je poudaril, da bo Tito ostal v zgodovini kot vojskovodja, ki ni poznal porazov in brezizhodnih položajev. »Marksistično idejo o oboroženem ljudstvu je v praksi razvil na najboljši možni način. Ni namreč sile, ki je ne bi bilo moč premagati v boju za svobodo in neodvisnost. Titova revolucionarna strategija je bila odlična kombinacija vojaške in politične strategije.«

Od predsednika republike Josipa Broza Tita se je v imenu Ljubljane, mesta heroja, pred skupščino SR Slovenije poslovil predsednik skupščine mesta Ljubljane Marjan Rožič

izgubili smo vrhovnega komandanta JLA. Predvsem pa ne bo več med nami našega draga tovariša Tita, preprostega človeka, delavca, prekaljenega komunisti, graditelja partije in zveze komunistov, legendarnega partizanskega komandanta in graditelja samoupravne, demokratične socialistične republike Jugoslavije. Med nami ne bo več Tita, idejnega tvorca in neizprosnega borca politike neuvrčenosti, velikega humanista in najmarkantnejše osebnosti sodobnega sveta.

Poslavljamo se od človeka in revolucionarja, ki je bil vedno neposreden, za vsakega jase in razumljiv, od dobrega človeka, vsem nam prijatelja, učitelja in voditelja hkrati. Naši narodi in narodnosti v vsej svoji bogati, a težki zgodovini niso imeli človeka, ki bi, tako kot Tito, v burnem obdobju razvoja družbe tako uspešno krmaril vzvalovljene tokove sodobne zgodovine.

Naš dragi tovariš Tito je bil delavec in delaven, ustvarjalec, borben, odločen in med vsemi priljubljen človek, in je prav zato, ker je bil in ostal delavec – ker je zrastle iz delavskega razreda – ostal komunist najvrednejših kvalitiet. Vedno je razumel probleme delavcev, borcev, kmetov, žena, mladih in starejših. Razumel in upošteval je realnost in vsakdanjost življenja, dela in naporov v tovarnah, na vasi, v šolah, med znanstvenimi delavci – povsod, kjer uspešno tečejo neusahljivi tokovi ustvarjalnega boja za socialistično samoupravljanje za resnično oblast delavcev. Bil je z nami in med nami, ko smo razreševali naše dnevne probleme dela in življenja, v najtežjih trenutkih je z njemu svojstveno prepričljivostjo, jasnostjo in odločnostjo ponudil in uresničeval edino možno rešitve, hkrati pa je povezoval ideje in poti socialističnega razvoja, dajal najpomembnejši prispevek razreševanju odprtih vprašanj sodobnega sveta ter mu s politiko neuvrčenosti neutrudno utiral in uresničeval edino možno pot, pot k miru, enakopravnosti med narodi, socializmu, miroljubnemu sodelovanju in sporazumevanju.

neuvrčenosti, borbe za mir in socializem v svetu; za strategijo splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, za kontinuiteto in stabilnost naše socialistične revolucije. To dovolj jasno pomeni, da Tita ni moč ločevati od samoupravljanja, od revolucije, od neuvrčenosti, ni ga mogoče ločevati od nas vseh.

S tvojim vzorom – v bogastvu tvojih idej in usmeritev, to ti na tem mestu posebej obljudljamo – bomo enotni in združeni dosledno in odgovorno gradili socialistično samoupravljanje. Ker si bil zmerom z nami in mi zmerom s teboj, vemo, kaj hočemo, in zato ostajamo zvesti sebi, tebi – ostajamo Titovi.

Dragi tovariš Tito!

Ljubljana ti je bila v teh dneh tvoj zadnji dom. Imel si jo rad tako kot vso Jugoslavijo. V njej si pred desetletji z Edvardom Kardeljem, Borisom Kidričem in drugimi sodelavci snoval razvojne smeri KPJ pred vojno. Tvoja osebnost je spodbujala, hrabrila in bodrila revolucionarno in partizansko Ljubljano v njenem oboroževalnem osvobodilnem boju. Tvoja odločitev, da naše mesto postane prvo mesto – heroj, nam je v neizmeren ponos, obvezuje nas in obvezovala nas bo, da bomo tudi v prihodnje še bolj odločni gradili socialistično samoupravno Ljubljano, Slovenijo in Jugoslavijo, kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. Ljubljani ostajaš tudi v prihodnje njen častni občan, njen edinstveni vzor in vodnik.

Naša socialistična revolucija je v obdobju nekaj več kot enega leta izgubila dva svoja velikana – Tita in Kardelja. Od tebe se, tako kot pred časom skupaj s teboj od Edvarda Kardelja, poslavljamo prav na Trgu revolucije, da bi ji ostali zvesti, kot bomo zvesti tvojemu delu.

Slava največjemu sinu naših narodov in narodnosti, slava našemu ljubljanskemu Titu! »Mi smo Titovi, Tito je naš.«

(Marjan Rožič, 5. maja 1980)